

LOKAL UTVECKLINGSTRATEGI FÖR LEADER ÖSTRA SKARABORG 2023 - 2027

**Medfinansieras av
Europeiska unionen**

Foto: Therese Elgquist/Westsweden.com

Lokal utvecklingsstrategi för Leader Östra Skaraborg

Sammanfattning

Leader Östra Skaraborg är en lokalt förankrad förening som arbetat med lokal utveckling genom Leadermetoden sedan 2007.

Under strategiprocessen har Leader Östra Skaraborg tagit fram en strategi för programperioden 2023–2027 för att stärka den lokala utvecklingen i Östra Skaraborgs område. Utvecklingsstrategin är framtagen för att möjliggöra och främja lokal utveckling i kommunerna Falköping, Habo, Hjo, Mullsjö, Skövde, Tibro och Tidaholm. Gemensamt har föreningen, strategigruppen samt andra bidragande partners arbetat fram visionen:

Östra Skaraborg – Ett starkt, attraktivt och kreativt område med lokal och global närvaro. Genom att stärka, inspirera och utveckla människor, föreningar och företag skapar Leader Östra Skaraborg attraktiva, levande och hållbara landsbygder.

Den lokala strategin stärks genom ett etablerat trepartnerskap mellan offentlig, privat och ideell sektor i samverkan med andra lokala aktörer. Leader Östra Skaraborg har gemensamt valt fyra mål att arbeta för 2023–2027.

- Det goda livet med hög livskvalitet
- Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap
- Levande platser och attraktiva landsbygder
- Stärkt och utvecklat civilsamhälle

Leader Östra Skaraborgs valda mål betonar vikten av att stärka och främja lokal utveckling i sin helhet. Genom underifrånperspektivet ger denna strategi möjligheter att arbeta mot målen genom fyra insatsområden;

- Näringslivsutveckling och entreprenörskap
- Hållbar besöksnäring och attraktiv platsutveckling
- Smarta landsbygder och bygdeutveckling
- Engagerat och inkluderande föreningsliv

Strategin skapar möjligheter och utrymme för samverkan, nätverk och nytänkande. Strategin ger riktlinjer i föreningens styrelsearbete och fungerar som grund för LAG-styrelsens uppdrag att understödja lokal utveckling genom att bland annat besluta kring och prioritera projekt. LAG-styrelsen

kommer bestå av representanter från varje kommun och sektor; offentlig, ideell och privat. LAG-styrelsen kommer utifrån urvalskriterier att bedöma och besluta finansiering till inkomna projektansökningar.

Genom strategin främjas en hållbar utveckling i östra Skaraborg - socialt, ekonomiskt och miljömässigt. Detta skall påvisas under programperioden genom uppföljningar av projektens effekter. Löpande kommer även samordning med andra utvecklingsaktörer i området ske.

Summary of the Local development strategy for Leader Östra Skaraborg

Leader Östra Skaraborg is a locally based association group that has worked with local development through the Leader method since 2007.

During the strategy process, Leader Östra Skaraborg has developed a strategy for the program period 2023–2027 to strengthen local development in Östra Skaraborg area. The development strategy is a method for local development with purpose is to enable and promote local development in the municipalities of Falköping, Habo, Hjo, Mullsjö, Skövde, Tibro and Tidaholm. Together, the association of Leader Östra Skaraborg, the strategy group and other contributing partners have developed following vision:

Östra Skaraborg - A strong, attractive and creative area with a local and global presence. By strengthening, inspiring and developing people, associations and companies, Leader Östra Skaraborg creates an attractive, vibrant and sustainable rural area.

The local strategy is strengthened through an established tripartite partnership between the public, private and non-profit sectors in collaboration with other local actors. Leader Östra Skaraborg has jointly chosen four goals to work with during the years 2023–2027.

- The good life with a high quality of life
- Strengthened business and creative entrepreneurship
- Active areas and attracting rural areas
- Strengthened and developed civil society

Leader Östra Skaraborg chosen goals emphasize the importance of strengthening and promoting local development. Through the grassroots perspective, this strategy provides opportunities to work towards the goals through four focus areas;

- Entrepreneurial development and entrepreneurship
- Sustainable tourism and attracting places
- Smart rural areas and rural development
- Committed and inclusive association

The strategy creates opportunities and space for collaboration, networking and innovation. The strategy provides guidelines in the association's board work and serves as a basis for the LAG board's mission to support local development by, among other things, deciding on and prioritizing projects. The LAG board will consist of representatives from each municipality and sector; public, non-profit, and private. The LAG board will, based on selection criteria, assess, and decide on funding for received project applications.

The strategy promotes sustainable development in Östra Skaraborg - socially, economically, and environmentally. This must be demonstrated during the program period through follow-ups of the projects' effects. Coordination with other development actors in the area will also take place on an ongoing basis.

Innehållsförteckning

.....	0
Lokal utvecklingsstrategi för Leader Östra Skaraborg	1
1 Landsbygdsutveckling genom Leader	5
2 Strategins framtagning	5
3 Utvecklingsområdet	9
3.1 Tabell med statistik	9
3.2 Områdesbeskrivning	9
3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter.....	14
4 Mål, insatsområden och indikatorer	20
4.1 Vision	20
4.2 Mål	20
4.3 Insatsområden	23
4.4 Indikatorer och målvärden	25
EU:s resultatindikatorer	27
Nationella indikatorer	27
Lokala indikatorer	29
5 Genomförande	38
5.1 Kommunikation	38
5.2 Urvalsprocess	40
5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer	40
5.4 Effekter.....	42
5.5 Innovation	44
5.6 Övergripande principer	46
6 Organisation	49
6.1 Partnerskapet och föreningen.....	49
6.2 Föreningens styrelse.....	50
6.3 Drift – den operativa verksamheten	52
7 Uppföljning och utvärdering av strategi	55
8 Bilageförteckning	57

1 Landsbygdsutveckling genom Leader

Denna strategi bidrar till utveckling av den lokala landsbygden genom leadermetoden. Lokalsamhället har varit delaktiga i framtagandet och strategin genomförs i samverkan mellan privata, ideella och offentliga aktörer. Leader är ett verktyg för landsbygdsutveckling inom EU och Sverige, därmed bidrar strategin även till den regionala och nationella landsbygdsutvecklingen.

Strategin utgår ifrån det lokala perspektivet där analys av områdets utvecklingsbehov och möjligheter samt samordning med andra handlingsplaner och utvecklingsstrategier i området ligger till grund för strategins mål och insatsområden. Eftersom Leader finansieras av stöd från EU genom Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling är målen i strategin också utformade att rymmas inom målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

Urvalskriterier och processer för projekturval är utformade att stödja strategins mål och insatsområden. På så sätt bidrar alla projekt som prioriteras genom denna strategi både till den lokala utvecklingen av området och till målen för EU:s gemensamma jordbrukspolitik.

2 Strategins framtagning

Erfarenheter från tidigare programperioder

Leader Östra Skaraborg är en etablerad förening som arbetat med lokal utveckling genom leadermetoden i östra Skaraborg under lång tid. Föreningen Leader Östra Skaraborg bildades 2007 och har följt programperioderna 2007–2013, 2014–2022. Under dessa år har ett brett nätverk av aktörer skapats och Leader och Leadermetoden har blivit och är en viktig aktör för den lokala utvecklingen i Skaraborg. Under varje programperiod har del- och slututvärderingar genomförts samt utvärderingar och enkäter med LAG-styrelsen, projektägare och partnerskapet.

Leader Östra Skaraborg tar steget in i en ny programperiod för åren 2023–2027, med avstamp från utvärderingar av det arbete som genomförts under åren 2014–2020. Även slutrapporteringen av innevarande programperiod kommer läggas till erfarenheterna och tas med i fortsatta arbetet genom

Leadermetoden. Utvärderingen har genomförts både i LAG-styrelse och i strategigrupp och visar att LAG-styrelsen är nöjd med de mål och insatsområden som använts i strategin för 2014–2020. För att skapa en god kontinuitet i arbetet är det viktigt att det inte blir ett glapp mellan programperioderna som gör att utvecklingsarbetet stannar av. Detta för att tidigare erfarenheter skall tas tillvara på över programperioderna.

Leader Östra Skaraborg har sedan starten haft engagerad personal, styrelse och valberedning. Ett stort antal projekt har resulterat i goda resultat och måluppfyllelse. Vissa mål har varit svårare att uppnå, detta främst för att förutsättningarna ändrats under programperioden 2014–2020.

Samverkan med andra utvecklingsplaner och strategier

Leader är en unik metod baserat på sju grundprinciper; lokal strategi, underifrånperspektiv, den lokala aktionsgruppen, innovation, integrerade insatser, nätverk och samarbete. Grundprinciperna ger ett helhetsperspektiv från lokal till global nivå. Detta gör att det finns flertalet utvecklingsplaner och strategier som berör Leader och som på ett eller annat sätt har inverkan på östra Skaraborg och dess utveckling. Följande strategier och utvecklingsplaner har tagits med som del i omvärldsanalysen och prioriterats att ta med i strategiprocessen:

- Agenda 2030 – *genomsyrrar övriga strategiska planer*¹
- EU:s mål för jordbrukspolitiken²
- EU:s handlingsplan för smarta landsbygder³
- Nationell strategi för Hållbar regional utveckling⁴
- Klimat 2030 – Västra Götalandsregionen ställer om ⁵
- Regional utvecklingsstrategi Västra Götalandsregionen (VGR:s RUS)⁶
- Regional utvecklingsstrategi Jönköping (Jönköpings RUS)⁷
- Turistrådet Västsverige – Hållbarhetsklivet⁸
- Kulturstrategi för Västra Götaland⁹

¹ Globala målen – För hållbar utveckling (globalamalen.se)

² [De viktigaste politiska målen för EU:s nya jordbrukspolitik | Europeiska kommissionen \(europea.eu\)](https://europea.eu)

³ [rur-dev-small-villages_en.pdf \(europa.eu\)](#)

⁴ Nationell strategi för hållbar regional utveckling i hela landet 2021–2030 (regeringen.se)

⁵ Klimat 2030 | Västra Götaland ställer om

⁶ VGR RUS rapport (vgregion.se)

⁷ regional-utvecklingsstrategi-for-ionkopings-lan-2020-2035.pdf (rii.se)

⁸ Hållbarhetsklivet - för en hållbar besöksnäring i Västsverige (hallbarhetsklivet.se)

⁹ Kulturstrategi Västra Götaland och regional kulturplan 2020–2023 (vgregion.se)

- Leader Vättern lokal utvecklingsplan ¹⁰
- Kommunala strategiska planer för Falköping, Habo, Hjo, Mullsjö, Skövde, Tibro och Tidaholm ¹¹

Leader Östra Skaraborg kommer regelbundet att följa upp om dessa utvecklingsplaner ändras eller uppdateras under programperioden. Fortlöpande kontakt kommer att ske med aktörerna. Se mer i kapitel 5.3 *Samverkan med andra aktörer med utvecklingsansvar.*

Leader Östra Skaraborg ska främja den lokala utvecklingen och skapa effekter lokalt i Östra Skaraborg. Därför har de regionala och lokala planerna prioriterats i strategiprocessen.

Lokalsamhällets delaktighet

Strategiprocessen startade under våren 2021 då verksamhetskontorets personal deltog i Jordbruksverket utbildning. Arbetet inleddes med att verksamhetskontor och LAG-styrelsen skapade en strategigrupp med representanter från alla tre sektorer (offentlig, privat och ideell sektor), geografisk spridning samt fördelning mellan kön och ålder. Tillsammans skapade strategigruppen en plan för arbetsprocess, metoder och verktyg.

Leadermetoden är unik med underifrånperspektivet som grund. För att skapa en bred behovsanalys kartlades intressenter och målgrupper. Kartläggningen gjordes tematiskt utifrån olika perspektiv av landsbygdsutveckling.

Då strategin är framtagen under en pandemi har arbetsmetoden anpassats efter de aktuella förutsättningarna och digitala arbetssätt har prioriterats. Arbetet inleddes med ett digitalt informationsmöte för den intresserade allmänheten. Därefter genomfördes 14 workshops utifrån den kommunala geografin, två träffar per kommun. En träff för kommunala tjänstemän och politiker och en för allmänhet, civilsamhälle och företagare i respektive kommun. Detta för att nå ut till och ge möjlighet för så många invånare och målgrupper som möjligt att delta i framtagningen av strategin. Ytterligare ett antal dialogmöten och tematiska workshops har genomförts med nyckelorganisationer och föreningar. Gruppen utrikesfödda och ungdomar

¹⁰ (Strategi för Leader Vättern, ansökan för 2023-2027)

¹¹ [Vision och mål | Falköpings kommun \(falkoping.se\)](#) [Mål och vision - Mullsjö \(mullsjö.se\)](#)
[Vision - Tibro Kommun](#) [Visionen Tillsammans skapar vi framtidens Hjo - Hjo kommun](#) [Översiktsplan 2040 Habo kommun | Habo kommun](#) [Strategisk plan och budget 2021-2023 \(tidaholm.se\)](#) [Vision Skövde 2025 \(skovde.se\)](#)

har engagerats för att få med grupper som är underrepresenterade. Sammanfattning av arbetsprocessen för strategin, se bilaga 6.

En enkätundersökning har genomförts i drygt 80 lokala intresseföreningar och ett digitalt åsiktstorg har skapats för att samla in tankar och åsikter kring lokal utveckling. Sammanlagt har ca 250 organisationer och personer medverkat i framtagna av denna strategi och deltagarna har varit demografiskt och geografiskt fördelade över området. Denna fördelning är i linje med Leader Östra Skaraborgs mål om en bred förankring avseende plats, ålder och kön. Arbetet har kompletterats med resultat från enkäter och medborgardialoger som områdets kommuner har genomfört med innevånarna. Detta sammantaget skapade en väl underbyggd och förankrad bild av områdets behov.

Utöver de lokala mötena har även en övergripande omvärldsanalys genomförts. Denna baseras på analyser inom landsbygdsutveckling, regional utveckling, arbetsmarknad, företagande och entreprenörskap, civilsamhället, social inkludering samt skog och lantbruk. Leader Östra Skaraborg har även i samarbete med andra leaderområden anlitat Kairos Future¹² som sammanställt en omvärldsanalys inom hållbar landsbygdsutveckling. Denna analys knyter samman och kompletterar den egna omvärldsanalysen väl.

LAG-styrelsen har varit delaktiga i hela processen vid val av vision, mål, insatsområden samt indikatorer. Utkast till strategin samt ett formulär fanns uppladdad på Leader Östra Skaraborgs hemsida under juni - september månad, detta för att ge alla en möjlighet att ta del av och bidra med synpunkter. Det fanns även möjlighet att mejla in synpunkter eller delta i digitala dialogmöte.

Leader Östra Skaraborg känner en trygghet i att denna strategi är väl förankrad och har ett tydligt underifrånperspektiv. Ett stort antal engagerade innevånare, föreningar, företag och kommuner har tillsammans skapat denna strategi, vilket ger goda möjligheter för lokal utveckling som ger effekt.

¹² (Kairos futures omvärldsanalys för lokal utveckling, maj 2021)

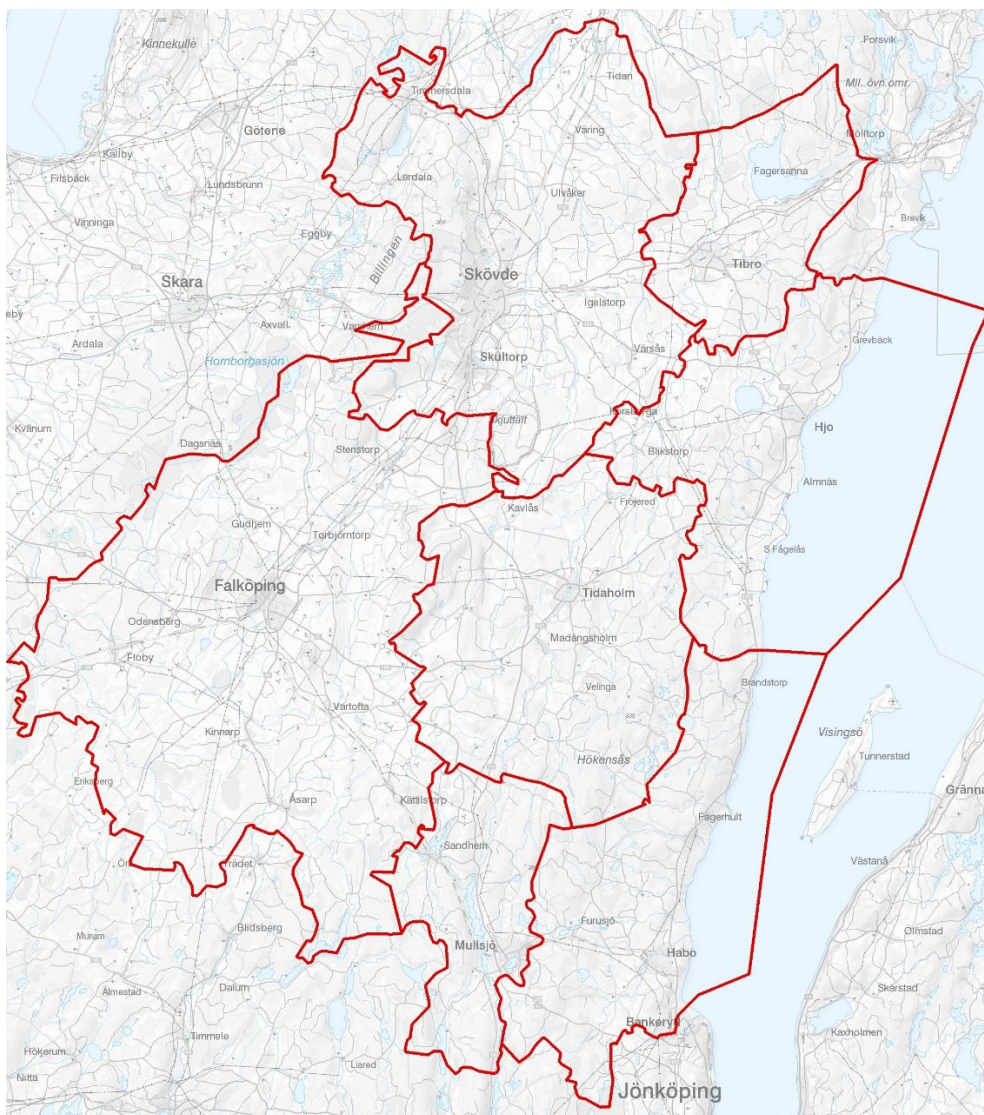
3 Utvecklingsområdet

3.1 Tabell med statistik

Ämnesområde	Variabel	Värde	
Områdets storlek	Antal invånare	103 840	
	Storlek i km ²	3724,797	
	Invånare per km ²	28	
Befolkningsstruktur	Andel av befolkningen som är utrikes född	0,12	
	Andel av befolkningen i intervallerna (%):	Kvinnor Totalt 49,5%	Män Totalt 50,5%
	0–15 år	10%	10%
	16–24 år	4%	5%
	25–44 år	11%	12%
	45–64 år	12%	13%
	65-år	12%	11%

3.2 Områdesbeskrivning

Detta kapitel innehåller en översiktlig beskrivning över Leader Östra Skaraborgs område. Här finns kort information om geografi, infrastruktur, näringsliv, utbildning, arbete, demografi, livskvalité, makt och civilsamhälle.

Geografi, infrastruktur och kommunikationer

Leader Östra Skaraborg består av kommunerna Falköping, Habo, Hjo, Mullsjö, Skövde, Tibro och Tidaholm. Området är 3 724,7 km² stort till ytan där Tibro är den kommun som är minst och Falköping störst. Hela området betecknas som landsbygd förutom Skövde tätort. Detta utifrån

Leaders nationella definition där tätorter med över 20 000 invånare betecknas som stad. Geografisk avgränsning av området redogörs i Bilaga 1 Geografisk avgränsning. Området gränsar till kommunerna Herljunga, Vara och Skara i väster och Mariestad, Töreboda och Karlsborg i norr. I öster finns sjön Vättern och i söder gränsar området till kommunerna Jönköping och Ulricehamn.

Naturen är en tillgång med ett varierande landskap innefattande många kulturhistoriska miljöer och platser. Här finns flera platåberg såsom

Billingen, Borgundaberget, Varvberget, Gerumsberget, Ålleberg och Mösseberg. Vättern gränsar till två av våra kommuner, Habo och Hjo, och bidrar till områdets naturliv, möjligheter till friluftsliv, besöksnäring och upplevelser. Vättern är också en viktig vattentäkt och ett natura 2000-område. Inåt land finns mindre sjöar och vattendrag såsom till exempel ån Tidan, Mullsjön och Simsjön som bidrar till naturvärden, upplevelser och livskvalitet.

Leader Östra Skaraborg är lokaliserat centralt i södra Sverige med goda förbindelser till större städer och andra regioner. Västra stambanan och Jönköpingsbanan går genom området vilket knyter ihop området med andra landsbygder, städer och regioner i landet. Det möjliggör för besökande till området samt pendling inom och utom Leader Östra Skaraborgs geografiska område.

Resor med bil på landsvägar är det främsta transportalternativet idag och många pendlar mellan olika orter inom och utom området. Skaraborg är ett av de områden i Sverige med högst antal pendlare. Bussförbindelser finns mellan de mer tätbefolkade områdena men på landsbygden är bussförbindelserna färre.

Hamnar och gästhamnar finns i Habo och Hjo då dessa ligger vid Vättern. Från Hjo hamn går under sommaren även trafik enligt turlista till Hästholmen, Vadstena och Visingsö.

Näringsliv, besöksnäring, arbetsmarknad och utbildning

Näringslivet i området präglas av tillverkningsindustri, gröna näringar, tillverkning, bygg, handel, besöksnäring, transport och militär. Skövde tätort har även profilerat sig mot IT, dataspelsutveckling och fintech. Detta i samverkan med Skövde Science Park och Högskolan i Skövde.

Näringslivet i området består till stor del av småföretagare och över 20 000 personer arbetar i ett småföretag. Antal företag ökar och 2020 beräknades det starta 10,2–11,8 nya företag per 1000 innevånare i Västra Götalandsregionen.¹³

I området är den gröna näringen stor utifrån antal arbetstillfällen och Västra Götaland är också den region med högst antal lantbrukare. I de gröna näringarna ingår jord, skog, trädgård och förädlingsindustri. Att de gröna näringarna är stora är påtagligt då andelen jordbruksmark i Östra Skaraborgs område är 28,54% jämfört med rikssnittet på 7,5%.¹⁴ Andelen skog är dock

¹³ [Västra Götalands län - Regionfakta](#)

¹⁴ [Västra Götalands län - Regionfakta](#)

något lägre än snittet på riksnivå. Lantbruksföretagens inriktningar varierar stort och antalet företag varierar även mellan kommunerna. Falköpings kommun har det största antalet aktiva lantbruk i området och toppar även i Sverige.

Besöksnäringen är viktig i området och här finns ett flertal välbesökta besöksmål såsom Hornborgasjön, Hjo med Vättern, Billingen för äventyr, Falbygden med lokal mat, Hökensås området med friluftsliv och sportfiske med mera. I området finns även Pilgrimsleder, vandringsleder, cykelleder och naturreservat.

Besöksnäringsmässigt är området också berikat med många sevärdheter och unika kulturhistoriska platser såsom fornlämningar och klosterruiner, kyrkor och museer. Exempel på dessa är Habo kyrka, Ryfors bruk, Ekehagens forntidsby, Trästad Hjo, Askeberga skeppssättning, Ransbergs kyrka och Vulkanön i Tidaholm.

Hållbarhetsaspekten i besöksnäring blir allt viktigare och visar sig genom att ett antal kommuner och privata aktörer är anslutna till Hållbarhetsklivet genom Turistrådet Västsverige. Även Smålands turism genomför hållbarhetsinsatser för lokala besöksnäringföretagare genom satsningar på Hållbar produktutveckling och Swedish Welcome.

Högskolan i Skövde, Högskolan Jönköping och Science park Skövde finns som ett nav för kunskap, innovation och utveckling. Även Science park Jönköping finns med lokal representation i Habo och Mullsjö. Vuxenutbildningar och lärcenter finns på ett flertal platser i området, detta tillsammans med gymnasieskolor och YH-utbildningar skapar möjligheter för lokal kompetensförsörjning. Områdets tre folkhögskolor, Hjo folkhögskola, Mullsjö folkhögskola och Hellidens folkhögskola i Tidaholm, bidrar genom sina olika inriktningar till utbildning och arbetsmarknad.

Utbildningsnivån i området är lägre än rikssnittet vad gäller både inrikesfödda och utrikesfödda avseende eftergymnasial utbildning på minst 3 år. I området är Skövde och Habo de kommunerna med högst andel högutbildade.¹⁵¹⁶

Under 2021 beräknas ca 8,5% av Sveriges befolkning vara arbetslösa. Arbetslösheten bland vuxna är något lägre i Östra Skaraborg jämfört med rikssnittet och arbetslösheten bland ungdomar 18–24 år något högre.¹⁷

¹⁵ <https://www.regionfakta.com/vastra-gotalands-lan/>

¹⁶ (Företagarfakta, Habo kommun. Företagarfakta Mullsjö kommun 20211010)

¹⁷ [Västra Götalands län - Regionfakta](#)

Andelen män och kvinnor som arbetar är högre än genomsnittet i Sverige. För kvinnor är rikssnittet 78,1% medan det i området ligger på 80,37%. För män är rikssnittet 80,8% och i området 85%. Invånarna i området tjänar ca 1500 kr mindre än genomsnittet i Sverige vilket är 28 500kr/månad. (Se bilaga 8)

Demografi, demokrati och livskvalitet

Under 2021 bor 103 840 personer området med totalt 51 367 kvinnor och 52 473 män. Skövde är den kommun som har störst antal innevånare och Mullsjö har lägst. Andelen utrikesfödda är 12,4 % vilket är lägre än rikssnittet som är 19,7 %. (Se bilaga 8)

Medelåldern på befolkningen i området är 42,41 år, vilket är lite högre än genomsnittet i Sverige som är 41,4 år. Habo har den lägsta medelåldern och Hjo har den högsta. Majoriteten av befolkningen i området är 45–65 år gammal och lägst antal innevånare finns i åldrarna 14–25 år. (Se bilaga 8)

I snitt röstar 87,2% av befolkningen vid folkomröstning. Denna siffra är högre i alla kommuner som ingår i Leader Östra Skaraborg, då 89,14% av innevånarna i hela området röstar vid val. Den kommun som sticker ut i dessa siffror är Habo kommun där 93,4% av befolkningen röstar vid val. (Se bilaga 8)

En genomsnittsvilla kostar på riksnivå 3 267 000 kr och i Leader Östra Skaraborgs område 2 044 570 kr. Rikssnittet för personer som bor i en villa är 39,8%, medan motsvarande siffra i Östra Skaraborg är 59%. (Se bilaga 8)

Västra Götalandsregionen upp hälsan och livskvalitén hos befolkningen genom en folkhälsoenkät slumpmässigt utvalda personer. Enligt undersökningen är 90% av alla i regionen nöjda eller mycket nöjda med sitt liv år 2020. 73% är mycket eller ganska optimistiska om sin framtid, 73% har god hälsa. Ängslan, oro och ångest upplevs hos 40% av regionens innevånare.¹⁸

I de kommuner som ingår i området är andelen som är nöjda/mycket nöjda med sitt liv och ser med optimism på framtiden, ungefär på samma nivå som i regionen i snitt. Däremot är ångest, oro och ängslan högre och andelen med god hälsa är lite lägre än snittet.

¹⁸ Rapport: Innevånarna i Västra Götaland om sina liv och sin hälsa . VGR 2021:3

Civilsamhället och folkbildning

Civilsamhället i området representeras av ett stort antal verksamheter såsom folkbildningsförbund, ideella föreningar, kooperativa rörelser och sociala företag. Det finns ett stort antal ideella föreningar såsom exempelvis idrotts-, kultur-, ungdoms-, föräldra-, hembygds-, bygdegårds-, natur-, skog- och vägföreningar som är den gemensamma mötesplatsen och navet i de olika bygderna i vårt område. I Skaraborg finns det exempelvis flera hundra SISU-föreningar inom idrott och hälsa, närmare 100 bygdegårdar och hembygdsföreningar samt flertalet byalag.

I området finns flertalet studieförbund som genom folkbildning stärker kunskapen hos medborgare och utvecklar demokratin.

3.3 Behov och utvecklingsmöjligheter

I detta kapitel presenteras sammanfattning av de behov och utvecklingsmöjligheter som sammanställts i en analys av styrkor, svagheter, möjligheter och hot (SWOT-analys, se bilaga 2).

Bo, leva och verka

En majoritet av deltagarna i workshops beskriver en stolthet över platsen och bygden där de bor, lever och verkar. Resultaten från genomförda workshops visar dock att det finns en viss obalans i området.

Invånarna i östra Skaraborg anser sig ha närhet till allt de önskar, vardagen är bra och möjligheter till en aktiv fritid finns. Boende i landsbygder beskriver en stark gemenskap och sammanhållning i bygderna. Det upplevs att det är lättare att nå varandra vilket underlättar samarbete och samverkan. Dock är självbilden negativ i vissa delar av område och det kan finnas en känsla av uppgivenhet inför framtiden då service försvinner, skolor lägger ner, unga flyttar samt urbanisering och centralisering. Främlingsfientlighet dyker också upp som punkt under en del workshops, som en av de utmaningar som påverkar samhället.

Efterfrågan på bostäder är stor och det finns en vilja att bygga bostäder. Hindren består av brist på lediga tomter, problem med finansiering, strandskydd och invecklade bygglovsprocesser.

En effekt av COVID-19 pandemin har varit att efterfrågan på bostäder utanför tätort har ökat och trenden visar att det fortsätter i samma riktning. Bredbandsutbyggnad i de områden där den genomförts har medfört stora möjligheter till distansarbete vilket ökat landsbygdens attraktivitet samtidigt som det blir tydligt att bredbandsutbyggnad saknas i delar av området.

Livskvalitet, folkhälsa och sociala förutsättningar

”Närheten till allt” var svaret från flertalet vid frågan om områdets styrkor och lyftes fram som grundförutsättningen för en god livskvalitet med balans mellan arbete och fritid. Närhet i detta avseende innebär en rad olika aspekter såsom närhet till naturen, lugnet, gemenskapen, service, skolor, fritidsaktiviteter och arbete. Möjligheterna att arbeta på distans och samtidigt dra nytta av den mindre ortens närhet är positiv.

Samtidigt som det upplevs finnas en närhet till det mesta så kan det i vissa fall och vissa delar av området vara stora geografiska avstånd. Inte minst avseende bristen på kollektiva trafiklösningar till och från landsbygderna, brist på aktiviteter och brist på tillgängliga mötesplatser.

Det finns många som lider av psykisk och fysisk ohälsa, arbetslösheten är högre i vissa områden och sjukskrivningarna är relativt höga. Forskning visar att vi rör oss för lite samtidigt som den visar att hälsa främjas genom rörelse. Det finns en längtan ut till aktiviteter och rörelse hos många men även i detta avseende upplevs det en brist på mötesplatser och tillgängliga aktiviteter. Satsningarna för hälsa och välmående upplevs också fokuseras till områdets tätorter.

Ohälsan är extra påtaglig och oroväckande bland unga personer. Stress och press i skolan och oro för framtiden lyfts fram som en källa till psykisk ohälsa. Unga från 15 år lockas inte av fritidsgårdarna i samma utsträckning som yngre och upplever därför avsaknad av mötesplatser, kultur och aktiviteter för unga på landsbygden. Detsamma gäller de unga som står utanför arbetsmarknaden.

Näringsliv, arbetsmarknad, kompetensförsörjning

I östra Skaraborg finns det ett stort antal verksamma små och medelstora företag. De företag som deltagit i strategiprocessen belyser en stor variation avseende behov och utvecklingspotential. Det finns dock ett antal gemensamma möjligheter och hinder som framträder tydligt vid analysen.

Företagare nämner utvecklingspotentialen genom nya innovativa lösningar, samverkan och samarbete. Det kan, samlat över alla sektorer, vara nyckeln till mervärde och leda till ett starkt näringsliv i östra Skaraborg. Det finns en stor vilja och önskan att samverka och skapa nätverk i området. Samarbete och samverkan mellan företagare och entreprenörer ger synergieffekter och skapar innovativa landsbygder.

Det finns behov och efterfrågan på arbetskraft med rätt kompetens. Detta lyfts fram i alla sektorer, näringar och i olika storlekar av företag.

För att upprätthålla konkurrenskraft behövs kompetensutveckling genom kortare utbildningar, distansutbildningar och målgruppsanpassade forum. Området besitter många möjligheter för kompetensutveckling med högskola, folkhögskolor och YH-utbildningar. Området kan stärkas genom samverkan mellan företagare, offentlig sektor och de högre utbildningarna.

Möjligheterna att starta företag eller att vidareutveckla ett redan befintligt företag kan förbättras. En del företagare vill lämna över till ny generation men ser stora utmaningar i generationsskifte.

Det finns en efterfrågan och önskan om unga entreprenörer där. Ung Företagsamhet i Skaraborg har en stark och viktig funktion. Även organisationer såsom Nyföretagarcentrum, Företagarna, Coompanion, Almi och Drivhuset är viktiga för rådgivning och stöd till företagare i alla åldrar och branscher.

De digitala möjligheterna är stora samtidigt som världen knyts samman och konkurrensen blir mer globaliserad. Många företag konkurrerar med E-handel, som tar en allt större marknadsandel. Detta innebär att det finns både stora utmaningar och stora möjligheter inom detta område.

Gröna näringar

I de gröna näringarna ingår jord, skog, trädgård och förädlingsindustri. Den gröna näringen kan vara med och bidra till hållbar utveckling och det finns en efterfrågan på lokala produkter. Som visats i områdesbeskrivningen är den gröna näringen stor i området. Gårdarna blir allt större vilket kan bidra till ett sårbart system med fåtal stora aktörer. Samtidigt är många lantbrukare äldre och även här är generationsväxlingen problematisk. Samtidigt finns det ett växande intresse för odling och självhushållning, vilket är en tillgång och en möjlighet för att ställa om till ett mer hållbart samhälle. Parallellt till detta finns en rörelse mot allt mindre enheter som säljer direkt till kund, genom exempelvis REKO-ringar, och därmed kan livnära sig på mindre areal.

Det finns ett utrymme för fler satsningar på lokal mat och det lokala mathantverket. Satsningar kan även knytas an till besöksnäringen då det finns en efterfrågan kring både upplevelser, lokal matkultur och att konsumera lokal mat.

Det finns möjligheter att utveckla det hållbara skogsbruket som produktionsområde samtidigt som det finns potential i mångbruket av skogen i form av exempelvis rekreations- och besöksnäringens utveckling för att skapa mervärden av skogen för markägare.

Kulturella och kreativa näringar

Kulturella och kreativa näringar består av företag med kulturskapande eller kreativa processer som affärsidé eller som sin råvara. Det finns en efterfrågan att synliggöra dessa kulturella och kreativa näringar än mer, till exempel genom marknadsföring och evenemang. Det finns även en efterfrågan på fler aktiviteter och nöjen kopplat till kulturella och kreativa näringar. Det påvisas att det saknas mötesplatser för kulturutövare eller öppna kulturhus för kreativitet. Efterfrågan är större i landsbygderna än i tätorterna. Därtill finns en önskan att ta vara på den tekniska utvecklingen och de tekniska lösningar som drivits på genom pandemin utan att för den skull utesluta de processer som uppstår vid personliga möten, samtal och skapande. Dessa är grundläggande för näringen.

Besöksnäring och turism

Besöksnäringen är en viktig del av näringslivet i området och bidrar med attraktivitet och arbetstillfällen. Dock finns utvecklingspotential inom samtliga segment av besöksnäringen så som exempelvis lokal mat, kulturhistoria, idrott, hälsa, natur och aktiviteter. Besöksnäringen ökar i Leader Östra Skaraborgs område, men det finns en obalans kring vart besökarna är samt under vilka tider på året. På en del platser i området upplevs det att besöksnäringspotentialen inte tas tillvara eller lyfts fram. Andra platser har ett högre tryck och ställs i stället inför utmaningar att kunna hantera ett stort antal besökare på ett hållbart sätt.

Under workshops lyftes även här en önskan och efterfrågan att utveckla områdets besöksnäring genom samverkan. Särskilt samverkan mellan lokala föreningar, företag och kommun lyfts fram som en väg framåt. Här har leadermetoden med sitt trepartnerskap och sitt underifrånperspektiv stora möjligheter att bidra till hållbar utveckling.

Det är en utmaning i sig att attrahera besökare till området och, därför är det viktigt att samarbeta och att se till helheten när de är här och för att få besökare att stanna fler dagar – även utanför högsäsong.

Bristen på boendialternativ och ett litet utbud av caféer och restauranger i landsbygder framkommer som ett hinder men också en möjlighet för utveckling. Detta i kombination med att det saknas infrastruktur kring områdets vandrings och cykelleder medför svårigheter att paketera besöksnäringens produkter. Naturen upplevs vara en tillgång vars möjligheter inte tas tillvara på fullt ut. Fler vindskydd, grillplatser och andra mötesplatser skulle öka förutsättningarna för friluftsliv och hållbar naturturism. Även Vättern har potential som kan och bör tillvaratas ytterligare.

Allemansrätten med tillgång till naturen och det stora intresset för friluftsliv ger möjlighet för boende och besökare men medför även utmaningar i form av ökad nedskräpning och slitage.

Idrottsturism beskrivs som en del i vår framtida besöksnäring där det finns stora möjligheter och potential för utveckling. Idag arrangeras både stora och små idrottstävlingar och motionslopp i området med lokala, nationella och internationella intressen.

Hållbar bygdeutveckling

Samhället står inför stora utmaningar gällande hållbarheten, miljön och klimat. Allmänheten, föreningar, företag och offentliga aktörer måste alla medverka till ökad hållbarhet – social, ekonomisk och miljömässig. Det upplevs finnas brister på långsiktiga planer och förutsättningar för att stärka det lokala hållbarhetsarbetet i östra Skaraborg. Näringslivet och de offentliga verksamheterna anses sakna samverkan och en gemensam plan för att tänka långsiktigt kring miljö och klimat.

På lokal nivå finns det stora intressen för självförsörjning och odling. Andra viktiga aspekter som lyfts fram under diskussioner är; hållbart lantbruk, resiliens, utsläpp, återvinning, hållbara transporter, biologisk mångfald, cirkulär- och delningsekonomi. Det framkommer också att det finns flertalet lokala exempel där man verkar för hållbarhet genom samarbeten som främjar cirkulär ekonomi. Det finns behov av att stärka upp och lyfta fram denna typ av aktiviteter och verksamheter. Dessa påbörjade strukturella arbeten, på lokal nivå, skapar också förutsättningar för ändringarna mot ett hållbart samhälle att röra sig uppåt i strukturen, underifrånperspektivet är i detta avgörande.

Hållbarhetsaspekten finns även med i strategins övergripande mål (se kapitel 5.6) och genomsyrar hela den strategiska planen.

Engagemang och föreningsliv

Engagemanget och antalet eldsjälar i våra landsbygder är stort och Östra Skaraborg har många diversifierade ideella föreningar. Det kan i vissa fall också lyftas som en svaghet i att endast några få, oftast äldre, eldsjälar driver verksamheterna vilket gör dem sårbara. Om dessa eldsjälar minskar eller avslutar sitt engagemang riskerar verksamheten att avstanna. Många av de aktiva i föreningslivet är äldre och i samtalet med unga upplevs många föreningar som ”pensionärsföreningar”. Social inkludering krävs för den yngre generationen som visar intresse och det finns ett behov av att hitta nya former för föreningslivet.

Samverkan mellan föreningar inom bygderna finns samtidigt som det framkommer en önskan om större och bättre samverkan för att gemensamt kunna driva föreningslivet framåt. Exempelvis genom gemensam ekonomi och administration. Det finns stora möjligheter för utveckling av föreningslivet, genom att ta vara på och inkludera de grupper som idag inte är representerade.

Teknik och digitalisering

Den tekniska utvecklingen pågår ständigt och 65% av framtidens yrken antar man inte finns idag. Teknologisk utveckling, innovation, digitalisering och elektrifiering framkommer vid workshops vara en del av framtidens utveckling och anses ha stor utvecklingspotential.

Många av lösningarna för hållbar, cirkulär och biobaserad ekonomi kan åstadkommas genom nya tekniska lösningar. Transportlösningar genom exempelvis elbilar, elbussar samt båtar framhålls som hållbar utveckling för att möta landsbygdernas utmaningar kring kollektivtrafik och gemensamma transportsätt. Teknisk utveckling kan också ligga till grund för en ökad samåkning.

Ny teknik implementeras ständigt inom skog, lantbruk och näringsliv. Detta gör att digital teknik, bredband och mobiltäckning är en förutsättning för att driva företag i landsbygd. Delar av området har bristfällig mobiltäckning och saknar bredband vilket hindrar utvecklingen.

4 Mål, insatsområden och indikatorer

4.1 Vision

Östra Skaraborg är ett starkt, attraktivt och kreativt område med lokal och global närvaro. Genom att stärka, inspirera och utveckla människor, föreningar och företag skapar Leader Östra Skaraborg attraktiva, levande och hållbara landsbygder.

Det starka hållbara Östra Skaraborg står för stabilitet, robusthet, viljestyrka och långsiktighet.

Det kreativa Östra Skaraborg står för innovationskraft, nytänkande och skapande som bidrar till utveckling och framåtanda.

Det attraktiva Östra Skaraborg står för allt det sevärda, platserna att uppleva och för trivsel och möjlighet för företagande, föreningsliv och innovationer.

Leader Östra Skaraborg är alltid uppdaterade på vad som händer i omvärlden och följer med i utvecklingen såväl lokalt som globalt. Det Leader Östra Skaraborg gör på lokal nivå kan även ge effekt och göra skillnad globalt.

Genom att stärka, inspirera och utveckla människor, föreningar och företag skapar Leader Östra Skaraborg attraktiva, levande och hållbara landsbygder.

4.2 Mål

Behovsanalysen resulterar i fyra mål:

- Det goda livet med hög livskvalitet
- Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap
- Levande platser och attraktiva landsbygder
- Stärkt och utvecklat civillsamhälle

Målen knyter an till de övergripande principerna (se kapitel 5) med hållbarhet i tre dimensioner – socialt, ekonomiskt och miljömässigt perspektiv samt Agenda 2030. De knyter även an till Landsbygdsfondens mål H att; *Främja sysselsättning, tillväxt, jämställdhet mellan könen, social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden inbegripen bioekonomi och hållbart skogsbruk.*

Målen baseras på SWOT-analys, omvärldsanalys och behov från lokala utvecklingsplaner. Målformuleringarna har tagits fram av en strategigrupp i samarbete med partnerskapet.

Mål 1: Det goda livet med hög livskvalitet

Det goda livet med hög livskvalitet i östra Skaraborg skall främjas genom detta mål. Ett gott liv innebär välbefinnande och trivsel, där innevånare upplever en tillvaro med god hälsa såväl psykiskt som fysiskt i ett hållbart samhälle. Alla människor oavsett ålder, kön, utbildning, etnicitet, kulturell bakgrund och bostadsort ska uppleva att man kan leva ett socialt hållbart gott liv här. Invånare ska känna en gemenskap i bygden där samverkan och samarbete bidrar till hälsa och kreativitet. Det goda livet i östra Skaraborg erbjuder en mängd möjligheter till natur- och kulturupplevelser.

Detta mål har anknytning till lokal utveckling på landsbygden och social delaktighet utifrån landsbygdsfondens mål. Detta mål går i linje med Västra Götalandsregionens vision och mål för social hållbarhet¹⁹ samt Region Jönköpings mål för attraktivitet och hållbarhet. Detta mål knyter även an till alla kommunernas strategiska planer.

Behov utifrån SWOT: Främja fysisk och psykisk hälsa, fritidsaktiviteter, mötesplatser, service, besöksnäring med upplevelser och friluftsliv, lokal mat, digitalisering, inkludering och delaktighet, innovation i företagande och föreningsliv, lokala hållbara servicelösningar.

Mål 2: Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap

Näringslivet är motorn för den lokala ekonomin och genom detta mål främjas innovativ utveckling och fler nya företag. Entreprenörer ges möjlighet att våga satsa på sin kreativa och innovativa idé. Nya och redan befintliga företagare ges möjlighet att stärka och utveckla sin verksamhet. Kompetensutveckling efterfrågas hos företagarna och med detta mål ges näringslivet möjlighet att ta steget vidare i utveckling. Genom nya nätverk, produkter, tjänster, processer och genom samverkan stärks Leader Östra Skaraborgs landsbygder.

Näringslivet står inför en omställning och behöver steg för steg sträva mot cirkulär och biobaserad ekonomi. I övergången till en hållbar cirkulär och biobaserad ekonomi är varje företag i området viktigt.

Med detta mål främjas Leader Östra Skaraborgs styrka, attraktivitet och kreativitet genom att företag ges möjlighet till utveckling lokalt och globalt. Målet knyter an till landsbygdsfondens mål om sysselsättning och tillväxt i landsbygdsområden, inklusive bioekonomin och hållbart skogsbruk.

¹⁹ [Mål för social hållbarhet 2030 \(vgregion.se\)](https://vgregion.se/mal-for-social-hallbarhet-2030)

Målet knyter an till VGR:s mål och tvärsektoriella kraftsamlingar inom digitalisering, elektrifiering och cirkulära affärsmodeller.²⁰ Det knyter även an till den långsiktiga principen med att stärka innovationskraften samt till Turistrådet Västsveriges²¹ fokus på hållbar besöksnäring, till Region Jönköpings strategiområde En smart region och delstrategin; Att aktivt jobba för en hållbarhetsbaserad näringslivsutveckling.

Behov från SWOT: Potential till fler företag, unga entreprenörer, utrikesfödda företagare, kompetensutveckling, innovationshubb, cirkulära ekonomiska lösningar, sammanhang att mötas och utbyta erfarenheter, digitalisering och teknisk utveckling, lösa hållbarhetsproblematiken, digitalisering för företag.

Mål 3: Levande platser och attraktiva landsbygder

Östra Skaraborg består av unika platser och bygder. Leader Östra Skaraborg vill med detta mål bevara befintliga och främja skapandet av levande byar och platser som är fyllda av aktiviteter, mötesplatser, engagemang och innovation. För en fortsatt hållbar utveckling bidrar målet till platsutveckling, besöksnäringens utveckling och skapar förutsättningar för människor att leva, bo och verka i östra Skaraborg.

Detta mål bidrar till att främja social delaktighet och lokal utveckling i landsbygdsområden och social ekonomi. Målet anknyter till VGR:s RUS. Det knyter även an till Region Jönköpings strategiområde och delstrategi En attraktiv region. Detta knyter även an till alla kommuners strategiska planer för besöksnäring och turism samt EU:s strategiska planer för smarta landsbygder.

Behov utifrån SWOT: Satsningar på besöksnäring, platsutveckling, mötesplatser, smarta landsbygder, lokala samverkan och servicelösningar, E-handel och företagande, social innovation, främja engagemang, kultur och fritidsaktiviteter.

Mål 4: Stärkt och utvecklat civilsamhälle

Civilsamhället bygger den sociala ekonomin i vårt område. Det finns en mängd föreningar inom olika sektorer i östra Skaraborg som tillsammans skapar ett levande lokalsamhälle och som är navet i landsbygderna. Föreningarna är en viktig nyckel för att klara utmaningarna kring hållbar

²⁰ [Kraftsamlingar för hållbar omställning - Västra Götalandsregionen \(vregion.se\)](https://vregion.se/kraftsamlingar-for-hallbar-omstallning)

utveckling. Med detta mål ges idéburen sektor möjlighet att stärka och främja innovation, samverkan, engagemang, inkludering och aktiviteter.

Med detta mål främjas social delaktighet och lokal utveckling på landsbygden och främjar områdets styrka, attraktivitet och kreativitet. Det knyter an till VGR:s strategi och målet att ha ett jämlikt och öppet samhälle samt de långsiktiga principerna om att främja inkludering. Det knyter även an till Region Jönköpings strategiområde En attraktiv region. Detta mål knyter an till samtliga kommunala strategier.

Behov från SWOT: Engagemanget i föreningar minskar, kunskap och kompetens minskar om och hur en förening fungerar, färre har tid till engagemang i föreningar, unga har engagemang men vet inte om eller hur de kan inkluderas, föreningsformen ändras och engagemanget utvecklas till nya digitala former, samverkan, samarbete, social innovation, hållbara lösningar.

4.3 Insatsområden

Utifrån analys, behov och möjligheter har fyra insatsområden tagits fram för att uppnå strategins mål:

- Näringslivsutveckling och entreprenörskap
- Hållbar besöksnäring och attraktiv platsutveckling
- Smarta landsbygder och bygdeutveckling
- Engagerat och inkluderande föreningsliv

Insatsområdena går i linje med andra strategi- och utvecklingsplaner på lokal, regional, nationell och europeisk nivå. Insatsområdena kommer att mätas utifrån de indikatorer som finns i avsnitt 4.4.

Insatsområde 1

Näringslivsutveckling och entreprenörskap

Detta insatsområde ska främja hållbar tillväxt, sysselsättning, innovation och entreprenörskap i hela området. Insatsområdet ska, i enlighet med målen och den bakomliggande behovsanalysen, rymma insatser som leda till ökad kompetens och kompetensutveckling och samtidigt ge möjligheter att stärka näringslivet inom alla sektorer. Befintliga företag, nya företag och entreprenörer ska ges möjlighet att utveckla innovativa metoder, cirkulära affärsmodeller, produkter, tjänster och processer.

Målgrupp: Företag, företagare, entreprenörer, kommuner, branschorganisationer, föreningar.

Detta insatsområde bidrar till målen Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap, levande platser och attraktiva landsbygder.

Insatsområde 2

Hållbar besöksnäring och attraktiv platsutveckling

Detta insatsområde ska utveckla besöksnäringen och de attraktiva platserna som finns i Leader Östra Skaraborgs område. Insatsområdet ska leda till kompetensutveckling och utvecklade samarbeten och nätverk för besöksnäringens aktörer. Befintliga företag, nya företag och andra organisationer ska ges möjlighet till hållbar besöksnäringensutveckling och attraktiv platsutveckling.

Målgrupp: Företag, företagare, entreprenörer, kommuner, branschorganisationer, föreningar.

Detta insatsområde kan bidra till målen; Det goda livet med hög livskvalitet, Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap, Levande platser och attraktiva landsbygder.

Insatsområde 3.

Smarta landsbygder och bygdeutveckling

Detta insatsområde ska främja smarta landsbygder och bygdeutveckling. Insatsområdet ska på bästa sätt tillvarata de tillgångar som finns och människors förmåga att driva utvecklingen av sin bygd. Smarta landsbygder innebär att ta vara på de som utvecklar innovativa lösningar på lokala utmaningar. Genom att använda bygdens/ortens unika styrkor och möjligheter bidrar aktiva invånare med lokal kunskap och engagemang till en hållbar utveckling i området. Då service på landsbygden minskar och

digitalisering ökar så dyker nya idéer, samverkansformer, samarbeten och lösningar upp, vilket kan främjas genom detta insatsområde.²²

Målgrupp: Föreningar, företag, organisationer, kommuner.

Detta insatsområde bidrar till målen. Det goda livet med hög livskvalitet, Levande platser och attraktiva landsbygder, Stärkt och utvecklat civilsamhälle.

Insatsområde 4.

Engagerat och inkluderande föreningsliv

Detta insatsområde ska främja ett aktivt föreningsliv vilket på många sätt ger förutsättningar för lokal utveckling. Insatsområdet syftar till att främja och stötta föreningsutveckling, de lokala eldsjälarnas drivkraft och möjlighet till social innovation. Då antalet aktiva personer i föreningar minskar finns behov av insatser som skapar möjligheter till aktiviteter och sociala mötesplatser.

Målgrupp: Föreningar, kommuner.

Detta insatsområde kan bidra till målen: Det goda livet med hög livskvalitet, Levande platser och attraktiva landsbygder, Stärkt och utvecklat civilsamhället.

4.4 Indikatorer och målvärden

Genom strategiprocessen har ett antal indikatorer valts för att mäta och följa upp mål och resultat. De valda indikatorerna är primärt kvantitativa då erfarenheten av detta mätinstrument är god och att mätningarna kan göras genom effektmätning.

Målen; *Det goda livet med hög livskvalitet, Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap, Levande platser och attraktiva landsbygder, Stärkt och utvecklat civilsamhälle* är valda utifrån ett helhetsperspektiv där alla delar i samhället finns med. Genom människan, drivet, platsen och gemenskapen har de övergripande principerna för hållbara landsbygder beaktats både socialt, ekonomiskt och miljömässigt. Därav används flertalet av de valda indikatorerna för mål (se tabell 4.4).

Leader Östra Skaraborg ser styrkan i och fördelen med att flertalet indikatorer kan koppla samman mål, insatsområden med mätbara indikatorer.

²² [Smarta landsbygder - Landsbygdsnätverket \(landsbygdsnatverket.se\)](https://landsbygdsnatverket.se) [Smart Villages | The European Network for Rural Development \(ENRD\) \(europa.eu\)](https://www.eurordis.europa.eu/en/smart-villages)

Människan som mår bra och har ett gott liv skapar tillsammans med andra en levande landsbygd och en plats som är attraktiv att bo och leva på. Indikatorn *Deltagare (kvinnor /män över och under 25 år)* är ett mål som mäter aktivitet och engagemang i bygderna. Det är ett sätt att följa upp den sociala hållbarheten avseende jämlikhet och jämställdhet mellan män/kvinnor men även ungas inkludering utifrån åldersmaktsordning. *Mötesplatser* är viktiga för bygden och för människorna samt en viktig indikator får måloppfyllelse i alla sektorer. Dessa indikatorer är några av de viktiga indikatorer som bidrar till att uppnå socialt hållbara landsbygder inom samtliga mål.

Utan sysselsättning, utveckling och aktivitet står landsbygden stilla och försvagas. Genom indikatorerna *Utvecklad ekonomi på landsbygden, Företag som samarbetar för tillväxt, Utbildningstillfällen* samt *Företag som får stöd för tillväxt* skapas starkare landsbygder där tillväxt möjliggörs. Det främjar nytänkande genom *nya metoder, arbetssätt och processer* och skapar förutsättningar för *Nya nätverk* som gemensamt främjar ekonomiskt hållbar tillväxt i målet ***Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap.***

Östra Skaraborg är en attraktiv plats med potential att locka många besökare. *Nya besökare, nya besökare utanför högsäsong, nya aktiviteter och nya gästnätter* är indikatorer som används att bidra till ett attraktivt östra Skaraborg bestående av ***Levande platser och attraktiva landsbygder.***

Gemenskapen i bygderna finns i föreningarna och i engagemanget för platsen, individen och miljön. *Nya mötesplatser, bevarade mötesplatser, projekt som drivs av unga, utökade nätverk, nya metoder och gemenskap, bevarande av fritids och kulturverksamheter* är några av de indikatorer som bidrar till att uppnå målet ***Stärkt och utvecklat civilsamhälle.***

En bred strategi behöver en bredd av uppföljningsuppgifter för att kunna visa på resultaten av genomförda projekt. Det är av denna anledning som Leader Östra Skaraborg valt indikatorer som finns i tabellen nedan.

EU:s resultatindikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
• Det goda livet med hög livskvalitet • Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling	R.39	Utveckla ekonomin på landsbygden	Antal företag på landsbygden som söker stöd för att utveckla sin verksamhet. Detta inkluderar alla landsbygdsföretag så länge inte utvecklingen de genomför i projektet eller investeringen rör primärproduktion. Däremot kan företag räknas med som förädlar råvaror.	13

Nationella indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
• Det goda livet med hög livskvalitet • Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling	N.05	Antal mötesplatser	Antalet mötesplatser som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. En mötesplats kan vara fysisk i form av en ny eller återställd lokal där olika verksamheter kan äga rum. Till exempel hembygdsgårdar eller övriga samlingslokaler. En mötesplats kan också vara ett digitalt forum om det är begränsat till en tydligt avgränsad	10

• Levande platser och attraktiva landsbygder • Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Engagerat och inkluderande föreningsliv			målgrupp och det finns sätt att interagera. Till exempel en Facebook-grupp. Hemsidor eller bloggar räknas inte.	
• Det goda livet med hög livskvalitet • Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder • Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv	N. 07	Nya nätverk och samarbeten	Antalet nya och bestående nätverk eller samarbeten som skapats genom projektet och som bedöms kunna bestå efter projektslut. För att räknas som nytt ska nätverket eller samarbetet inte ha funnits innan projektets mobilisering och uppstart för det syfte som det nu har. Det behöver ingå minst två aktörer för att räknas som ett nytt nätverk eller samarbete. Endast antalet nätverk ska ingå, inte antalet aktörer i de nätverken.	102
• Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling	N.08	Antal besökare	Antalet nya dagsbesökare per år som projektet beräknas ha skapat. Dagsbesökare är besökare som inte övernattar på platsen för besöket. Här handlar det om en uppskattning per år så det gör inget om projektet hinner ta slut innan man har uppmätt ett år med besökarantal. Men det underlättar uppskattningen om man har hunnit mäta besökare under en period.	20 000

Lokala indikatorer

Mål	Insatsområde	Indikatorkod	Indikatornamn	Definition	Målvärde
• Det goda livet med hög livskvalitet • Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder • Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv	L. 01	Deltagare, kvinnor under 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	53
• Det goda livet med hög livskvalitet • Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder • Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv	L.02	Deltagare, kvinnor över 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	473

• Det goda livet med hög livskvalitet • Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder • Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv	L.03	Deltagare, män under 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	53
• Det goda livet med hög livskvalitet • Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder • Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv	L.04	Deltagare, män över 25 år	En deltagare är en person som medverkar aktivt i projektet och får någon form av utbildning, kompetensutveckling eller liknande.	473
• Det goda livet med hög livskvalitet	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling	L .07	Utbildningstillfällen	Antal tillfällen som en utbildning hålls för deltagare. Det kan till exempel vara så att samma utbildning erbjuds vid flera tillfällen till olika grupper av personer, eller att samma	45

• Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder • Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv			grupp av deltagare ses vid flera tillfällen. I båda fallen är det en utbildning som innehåller flera utbildningstillfällen.	
• Det goda livet med hög livskvalitet • Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder • Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv	L .12	Projekt som drivs av unga	Detta innebär att projektledaren/ledarna är personer under 25 år.	5
• Levande platser och attraktiva landsbygder	Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling	L .13	Bevarade fritids- och kulturverksamheter	Antal fritids- eller kulturverksamheter som har vidareutvecklats och/eller hade upphört om inte projektet genomförts. Det är alltså inte antalet tillfällen som aktiviteterna	10

Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Engagerat och inkluderande föreningsliv			genomförs eller antalet deltagare de har som ska räknas här.	
- Levande platser och attraktiva landsbygder - Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv	L .14	Bevarade mötesplatser	Antal fysiska eller virtuella mötesplatser som skulle upphört existera om inte projektet genomförts.	5
- Det goda livet med hög livskvalitet - Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap - Levande platser och attraktiva landsbygder - Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv	L .16	Nya servicelösningar	Servicelösningarna ska vara nya på så sätt att man testat eller introducerar nya metoder för att uppnå förbättrad lokal service som kan utveckla en bygd.	7

• Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling	L 19	Diversifierade företag	Antal företag som under projektets gång lagt till nya delar i sina företag för att diversifiera sin verksamhet	8
• Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling	L.21	Företag som samarbetar	Antal företag som samarbetar i ett projekt för att uppnå gemensamma resultat. Till exempel en ny produkt.	16
• Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling	L.22	Företag som får stöd	Antal företag som fått stöd genom projekt. Detta kan vara till exempel icke- ekonomisk redovisning.	45
• Det goda livet med hög livskvalitet • Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling	L.23	Nya metoder, arbetssätt och processer	Nya sätt att arbeta i företag eller andra organisationer. Till exempel nya produktionsprocesser, nya logistiklösningar eller nya organisationsformer.	7

Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Engagerat och inkluderande föreningsliv				
Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling	L.29	Ny sysselsättning, personer under 25 år	I den här indikatorn räknas hur många timmars sysselsättning som skapats i projekt som arbetar med ungdomar. En årsarbetskraft är 1720 timmar. Personer under 25 år räknas som ungdomar enligt en definition från MUCF.	2236
- Det goda livet med hög livskvalitet - Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap - Levande platser och attraktiva landsbygder - Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv	L.31	Utökade nätverk	Antal nätverk (mellan två och flera parter) som utökats med nya medlemmar genom projektet som bedöms vara fortsatt aktiva efter projekts slut. Här ingår inte nya nätverk som mäts genom den nationella indikatorn Nya nätverk och samarbeten.	102
Det goda livet med hög livskvalitet	Näringslivsutveckling och entreprenörskap	L36	Organisationer som genomför insatser för	Antal företag, föreningar eller andra organisationer som inom ramen för projektet genomför insatser för minskad	5

• Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder • Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv		minskad klimatpåverkan	klimatpåverkan. Dessa insatser ska på ett påtagligt sätt bidra till uppfyllandet av de horisontella målen hållbar utveckling och/eller klimat och miljö.	
• Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling	L46	Restaurerade natur- och kulturmiljöer	Antal platser som genom projektet har återskapat och/eller bibehållit natur- och kulturvärden.	2
• Det goda livet med hög livskvalitet • Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling	L47	Nya eller restaurerade leder	Ny eller restaurerad sträcka med synliggjorda och tillgängliga vandrings-, cykel-, rid- eller skoterleder.	2

• Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Hållbar besöksnäring och platsutveckling	L.48	Nya aktiviteter utanför högsäsong	Aktiviteter för besökare som skapas/tillkommer genom projektet är nya på marknaden och ger försäljningsintäkter under den perioden som anses vara lågsäsong för den aktuella sektorn. Det kan alltså vara under vintern eller under sommaren beroende på var i landet och inom vilken bransch.	4
• Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Hållbar besöksnäring och platsutveckling	L.49	Nya besökare utanför högsäsong	Nya dagsbesökare som tillkommer genom projektet och som besöker området under lågsäsongen. Indikatorns värde kan alltså vara max så stort som den nationella indikatorn för nya dagsbesökare som inte skiljer på hög- och lågsäsong.	10 000
• Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Hållbar besöksnäring och platsutveckling	L.50	Nya besöksmål	En fysisk plats som erbjuder en eller flera besöksanledningar och som tillkommit genom projektet.	7

• Det goda livet med hög livskvalitet • Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder • Stärkt och utvecklat civilsamhälle	Näringslivsutveckling och entreprenörskap Hållbar besöksnäring och platsutveckling Smarta landsbygder och bygdeutveckling Engagerat och inkluderande föreningsliv	L51	Återkommande evenemang	Evenemang som t.ex. festivaler, tävlingar, temadagar eller andra större marknadsförande och/eller identitetsskapande aktiviteter som tillkommit genom projektet med syftet att bli återkommande	6
• Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap • Levande platser och attraktiva landsbygder	Hållbar besöksnäring och platsutveckling	L.52	Nya gästnätter	Gästnätter är det antal nätter som turister övernattar på grund av de aktiviteter som genomförs i projektet. Turisterna kan övernatta på kommersiella boenden så som hotell, pensionat, stugby, vandrarhem eller camping eller på ickekommersiella boenden så som fri camping, eller hos släkt och vänner. Här handlar det om en uppskattning per år så då gör det inget om projektet hinner ta slut innan man har uppmätt ett år med gästnätter. Men har man kunnat börja mäta det så underlättar det såklart uppskattningen.	2682

5 Genomförande

5.1 Kommunikation

De övergripande kommunikationsinsatserna för programperioden 2023–2007 skall bidra till att nå målen och främja leadermetoden samt bidra till en hållbar levande landsbygd. Detaljerad kommunikationsplan kommer att skapas vid uppstart av programperiod 2023.

Övergripande kommunikationsmål är att;

- Organisationer och personer tar del av Leader Östra Skaraborgs vision, mål och insatsområden och söker projektstöd vilket bidrar till hållbara levande landsbygder.
- Att samarbetspartners och vidareförmedlar har kunskap, information och erfarenheter om Leader och Leadermetoden som de sprider vidare.
- Att allmänheten känner till Leader Östra Skaraborg och känner till leadermetodens effekter på lokal utveckling.

Genom kommunikation som informerar och inspirerar och sprider kunskap främjas måluppfyllelse och därmed lokal utveckling i östra Skaraborg. LAG med sin breda förankring är huvudansvarig budbärare för en målgruppsanpassad kommunikation som bidrar till att eftersträva vision och uppnå valda mål.

Kommunikationskanaler som kommer användas är fysiska och digitala möten/träffar, webbsida, mejl, telefonsamtal, nyhetsbrev, brev, sociala medier eller föreläsningar. Kanalen anpassas efter målgrupp och syftet med kommunikationen. Budskapet grundar sig i att förmedla Leader Östra Skaraborgs vision och mål.

Leader Östra Skaraborg har fyra primära målgrupper för kommunikationen samt målgruppsanpassade budskap vi vill förmedla för att uppnå lokal utveckling.

Stödsökande personer och organisationer är projektsökande, företagare, föreningar och organisationer som är potentiella projektsökande eller aktiva projektsökande. Budskapet som förmedlas till denna grupp är ”Tillsammans med andra bidrar du till att din landsbygd lever och utvecklas.”

Vidareförmedlar/ambassadörer; LAG-styrelsen, närings- och landsbygdsutvecklare i medfinansierande kommuner, byalag/bygderåd med flera. Budskap som förmedlas till denna grupp ”Vi jobbar tillsammans och lär oss av varandra för att bidra till en hållbar landsbygd.”

Samarbetspartners; kommuner, regionala och lokala aktörer inom olika näringar. Budskap som förmedlas till denna grupp ”Vi lär oss av varandra för att bidra till lokal utveckling i landsbygder.”

Allmänheten; innevånare i östra Skaraborg som berörs av den lokala strategin. Budskap som förmedlas till denna grupp ”Leader bidrar till hållbar lokal utveckling i landsbygder.”

Kommunikationens faser och långsiktiga resultat

Som avstamp i mobiliseringsarbetet med att kommunicera ut en ny programperiod genomfördes i november 2021 en föreläsning på temat vad som gör en plats attraktiv. Efter detta påbörjas införandefasen, senare genomförandefasen och till sist slutfasen i kommunikationen.

Införandefasen; I uppstartsfasen av programperioden startar det praktiska kommunikationsarbetet där hemsidan byggs upp. En tydlig kommunikationsplan skapas genom lokala yrkesverksamma kommunikatörer/ PR byrå. Bred informationskampanj startar och sprids genom LAG, LAG-styrelse och föreningens partners. Där bland annat en populärversion av strategin skall spridas till samtliga målgrupper. Syftet är att kommunicera vision, mål och möjligheten till lokal utveckling genom Leadermetoden.

Genomförandefasen uppföljning och resultat av projekt med fokus på att utvärdera och följa upp effekter samt informationsspridning om resultat till målgrupperna. Även under genomförandefasen genomförs informationsinsatser riktade mot målgrupperna.

Slutfasen Programperioden och utvärderas och skickas vidare. Utvärderingsmöten arrangeras. Lärdomar tas med in i kommande programperioden.

För att nå långsiktiga resultat med strategin kommer verksamhetskontoret att följa upp och utvärdera aktuell kommunikation, informationsinsatser och kommunikationsplan. De långsiktiga kommunikationsresultaten i projekten kommer att utvärderas genom effektmätning.

Verksamhetskontorets arbete är proaktivt och genom att hålla sig uppdaterad inom olika kommunikativa metoder skapas förutsättningar för att på bästa sätt informera allmänheten och stödberättigade om Leader och dess möjligheter.

Leader Östra Skaraborg kommer att, både externt och internt, förmedla en tillgänglig, jämställd och icke-diskriminerande kommunikation. Genom tillgänglighetsanpassning och val av bilder, rörlig media och texter där läsaren, lyssnaren eller mottagaren har hög igenkänningsfaktor skapas inkludering. Detta oavsett plats, arbete, etnicitet, ålder, kön, religion eller könsidentitet.

5.2 Urvalsprocess

Leaderföreningen har en öppen och icke-diskriminerande urvalsprocess för att prioritera projekt.

Urvalsförfarandet är utformat för att möjliggöra urval av de projekt som kan bidra till att uppfylla målen för strategin. Leaderföreningen prioriterar projekten med hjälp av lokalt utformade urvalskriterier. Ingen enskild sektor; privat, ideell eller offentlig har mer än 49% av rösterna. Efter prioritering fastställer Leaderföreningen stödbeloppet. Jordbruksverket gör slutkontroll av stödberättigande och fattar beslutet som skickas ut till sökande.

5.3 Samordning och samarbete med andra aktörer

Leader Östra Skaraborg har god samverkan med flera aktörer både geografiskt och i olika sektorer. Närmsta samarbetet sker naturligt med Leaderområdets huvudpartners som är kommunerna i Östra Skaraborg

Offentliga aktörer

Under hela programperioden kommer löpande kontakt att ske med de offentliga aktörer i området som anses ha utvecklingsansvar. Denna kommunikation och utbyte kommer ske löpande utifrån de strategier som tagits del av under kapitel 2 i denna strategi. De viktigaste partnererna är:

Västra Götalandsregionen och Region Jönköping är två viktiga strategiska parter för Leader Östra Skaraborg. Leader Östra Skaraborg kommer även ha löpande kontakt med arbetsgrupp för Klimat 2030 Västra Götalands arbete samt Kulturstrategi för Västra Götaland för att följa upp utvecklingsplanerna. Genom regionen får vi även möjlighet att samtala kring den Nationella strategin för Hållbar regional utveckling.

Länsstyrelsen i Västra Götaland är viktiga då även de förmedlar stöd från landsbygdsfonden. En del projektidéer som kommer in till Leaderkontoret kan hänvisas till Länsstyrelsen Västra Götalands stöd och vice versa.

Turistrådet Västsverige och Smålands turism är viktiga aktörer i arbetet kring besöksnäring i Leader Östra Skaraborgs område. Genom kontinuerlig kontakt och uppföljning av exempelvis Hållbarhetsklivet ser Leader Östra Skaraborg till att arbeta med insatsområdena; hållbar besöksnäring, utveckling och attraktiv platsutveckling.

Skaraborgs kommunalförbund är viktiga i arbetet för lokal utveckling och för att uppnå målen i den regionala utvecklingsplanen. Kommunalförbundet driver även egna projekt inom olika områden såsom besöksnäring, näringsliv, kultur samt social hållbarhet och hälsa där samverkan är viktig.

Utöver ovan nämnda organisationer med utvecklingsansvar kommer samarbete ske med Business Region Skaraborg, Science Park Skövde, Science Park Jönköping, Drivhuset, ALMI, Högskolan i Skövde, Högskolan i Jönköping, Almi, Nyföretagarcentrum, Företagarna, Turistrådet med anknytning till näringsliv, innovation och näringsliv. Detta för att främja mål och insatsområden berörande näringsliv, entreprenörskap och besöksnäring.

Samarbete med Hela Sverige Ska Leva Skaraborg, Hela Sverige Ska Leva Jönköping, Coompanion, Byalag/intresseföreningar, Skaraborgs bygdegårdsdistrikt, Studieförbundet vuxenskolan och Medborgarskolan är ytterligare aktörer för samarbete, detta främst för att främja mål och insatsområden berörande levande platser och landsbygder, smarta landsbygder och föreningsliv.

Nya samarbetspartners kommer att tillkomma under programperioden.

Samarbete med andra Leaderområden

Leader Östra Skaraborg är en del av ett regionala Leadernätverk i Västra Götaland och Värmland. Nätverken består av representanter från alla Leaderområden som ingår i regionerna. Nätverken har möten vid flertalet tillfällen varje år för samarbete och kunskapsutbyte rörande samarbetspartners, kommunikation, handläggning och ekonomi.

Leader Nordvästra Skaraborg och Leader Östra Skaraborg har regelbunden kontakt då föreningarna gemensamt arbetar med Leader i hela Skaraborg. Kommunikation kommer även ske med före detta leaderområdet Leader Vättern för inhämtning av spetskompetens.

Lokal Utveckling Sverige (LUS) är Leadersveriges gemensamma förening som verkar för alla leaderföreningar i Sverige. Genom föreningen LUS har Leader Östra Skaraborg möjlighet att samarbeta och utbyta erfarenheter med leaderområden i hela Sverige samt gemensamt driva frågor gentemot externa parter. Genom LUS får Leader Östra Skaraborg regelbunden information och uppdateringar från European Leader Association for Rural Development, Jordbruksverket samt Landsbygdsnätverket. Detta ger oss möjlighet att följa upp strategiska planer så som CAP, Landsbygdsprogrammet, Smarta landsbygder samt flertalet andra planer och processer som är och kommer vara aktuella.

Internationellt samarbete

Leader Östra Skaraborg vill verka för ett samarbete över nationsgränserna. Under programperioden 2014–2020 har gemensamt transnationellt projekt med Leader Liiveri i Finland och Leader Flusslandschaft Peenetal i Tyskland genomförts, vilket resulterat ett gott samarbete som kan utvecklas i framtiden. De transnationella samarbetena skapar effekter på lokal nivå genom globala erfarenheter och perspektiv. Samarbetet ger nya erfarenheter och nya perspektiv som ger möjligheter att stärka både företag, föreningar och offentlig sektor med ny kunskap och nätverk.

5.4 Effekter

Projekt som drivs genom Leader har en stor variation avseende exempelvis projektens omfattning och tidsåtgång, antal deltagare, geografi, och målgrupp. Detta visar att det också behöver finnas en flexibilitet i när, var, och hur vi mäter effekter.

Effekterna kan vara direkta och indirekta, kortsiktiga och långsiktiga, tillfälliga eller bestående. Målet är att nå långsiktiga effekter i alla projekt, att stötta projektägare och följa upp att projektet uppnår målen, oavsett i vilket skede projektet är eller projektets omfattning.

Mätning, utvärdering och uppföljning av effekter

Leaderprojekt ger stora mervärden och skapar socialt kapital i våra bygder. Detta mäts genom enkäter med projektägare och berörda invånare.

Mervärden definieras av EU med a) förbättrat socialt kapital, b) förbättrad lokal styrning, c) förbättrade resultat.

Effekter definieras som strukturella förändringar enligt EU utifrån:

- A. Befolkning
- B. Arbetstillfällen

- C. Service och välfärd
- D. Företagande
- E. Besökare

Leadermetoden innefattar arbete med hållbara effekter genom att verksamhetskontoret coacha projekten och genom tydliga bedömningar genom urvalskriterium. Några viktiga aspekter i bedömningarna av projekten kommer vara hur projekten är förankrade lokalt, hur de ska samverka, samarbeta och engagera andra samt hur hållbara finansieringslösningar går att få till.

För effektmätning kommer verksamhetskontoret arbeta med verktyget SMILE som tidigare använts i flera Leaderområden. Detta kallas även HRI – Happy rural index.²³

Förkortningen SMILE står för:

- Socialt hållbara effekter
- Miljö, klimat och ekologisk hållbarhet
- Innovation och samarbeten
- Livskvalitet, lärande och kultur
- Ekonomi och tillväxt genom hållbara effekter²⁴

LAG-styrelsen tillsammans med verksamhetskontoret kommer gemensamt skapa informationsmaterial samt utvärderings- och uppföljningsmallar vid uppstart år 2023. Mallarna används för arbete och utvärdering av effekter utifrån de presenterade HIR och SMILE-verktyget samt aktuell forskning inom området. Dessa mallar kommer att anpassas efter valda mål och insatsområden samt aktuella strategier och planer, i samverkan med partners och samverkanspartners.

Frågemallarna skickas till projektägare vid slutrapporterat projekt, därefter sker ytterligare uppföljning efter cirka tre och fem år. Mallen kommer att vara anpassad till målgruppen beroende på vilken typ och omfattning projektet haft. Genom att sammanställa resultaten får LAG-styrelsen och verksamhetskontoret en översikt av de mervärden och både kortsiktiga och långsiktiga effekter som projekten ger. Detta ger även en möjlighet att upp och ta med erfarenheter i arbetet med de övergripande principerna med hänsyn till hållbar utveckling, innovation, jämställdhet, icke-diskriminering och inkludering.

²³ Rapport: Långtidseffekter av leaderprojekt ger en hållbar landsbygd, Pivotanalysen Sweden AB 2019

²⁴ Rapport: Långtidseffekter av leaderprojekt ger en hållbar landsbygd, Pivotanalysen Sweden AB 2019

Främja effekterna

Leader Östra Skaraborg är medlemmar i föreningen Effektfullt som fortbildar inom effektmätning. Effektfullt anordnar regelbundet nätverksträffar och fortbildningar som verksamhetskontoret och LAG-styrelsen tar del av. Detta är ett verktyg för kontinuerlig uppdatering av metoder och verktyg som kan användas och ger aktuell information för att följa upp effekterna på ett bra sätt.

Genom att tidigt i ansökningsprocessen påtala vikten av långsiktig projektplanering i samtal med projektsökande ökar vi förutsättningarna för att uppnå långsiktiga effekter. Verksamhetskontoret kommer därför i ett tidigt skede be projektsökande beskriva de långsiktiga målen, förväntat resultat och förväntade effekter med projektet.

Leader Östra Skaraborg har som mål att stimulera och stötta de sökande genom att erbjuda fortbildning i projektledning, ledarskap och måluppfyllelse, på kort och lång sikt. Verksamhetskontoret kommer löpande att erbjuda digitala föreläsningar/nätversträffar med olika teman för att ge projektägare och projektsökande möjlighet till ny kunskap och nätverksutbyte. Föreningen kommer främja och utveckla mötesplatser för projekten lokalt och skapa kanaler för att ta tillvara människors engagemang.

I ansökningsförfarandet kommer LAG-styrelsen bedöma om projekt bidrar till långsiktiga effekter.

5.5 Innovation

Innovation är en av de grundläggande delarna av Leader Östra Skaraborgs metoder för arbete. Leader Östra Skaraborg kommer att utgå från den definition som OECD och Eurostat har kommit överens om. Detta är samma definition som Jordbruksverket använder i sitt arbete. Innovation beskrivs då på detta sätt:

En innovation är en ny eller en förbättrad produkt eller process (eller en kombination av dem) som skiljer sig markant från de tidigare produkterna eller processerna och som har tillgängliggjorts för potentiella användare (produkter) eller som har tagits i bruk av användare (processer).²⁵

Innovation finns i landsbygder såväl som i städer men är inte bundet till geografi eller platser. Innovation beror på individen och den kompetens som innevånare besitter samt hur samverkan är organiserad.

²⁵ Citatet är översatt från engelska och finns att läsa i original på sida 20 i Oslomanualen som ni kan ladda ner här (<http://www.oecd.org/sti/oslo-manual-2018-9789264304604-en.htm>)

Innovation kan definieras på olika sätt men kan översiktligt delas in i:

- Social innovation innebär att hitta innovativa lösningar för ett bättre samhälle. Social innovation kan ske i föreningar och i sociala konstellationer som utvecklar nya processer. I samarbete med andra så kan innovativa projektidéer skapas. Idéburen sektor har en stor kraft och social innovation har skapat flera innovativa lösningar för ett hållbart samhälle, till exempel REKO-ringar, Missing People och Fatta! Civilsamhället bär upp och stärks genom dessa innovativa lösningar.
- Teknisk innovation innebär att hitta nya innovativa produkter, tjänster och lösningar. Det kan till exempel vara digitala lösningar såsom appar för samåkning eller utveckling av nya skördemetoder. Här finns exempel från smarta byn Veberöd, där de aktivt arbetat med teknisk innovation.

Hur främjas innovation?

Genom en bred strategi som ger många möjligheter för innovation främjar Leader Östra Skaraborg offentlig, privat och ideell sektor samt överskridande samarbeten. Sökande har efterfrågat möjligheten till att testa idéer utan att se begränsningar och hinder från start. Detta kan stimulera en innovativ omställning till ett hållbart och konkurrenskraftigt samhälle. Strategin ger möjligheter till innovation i alla våra fyra mål och kommer att finnas med som ett urvalskriterie.

Erfarenheter från tidigare programperioder visar att paraplyprojekt med möjlighet att söka checkar har varit en framgångsfaktor och möjliggjort många innovationer som gjort skillnad i våra landsbygder. Detta ger möjlighet till mindre projekt och steg för förnyelse, nytänkande och innovation. Över 150 checkar har beviljats under tidigare programperioder vilket. Möjligheten att göra mindre förstudier har också varit en lyckad metod som främjat innovation. Dessa verktyg hoppas Leader Östra Skaraborg finns även under kommande programperiod.

Leader Östra Skaraborg är ett lokalt utvecklingskontor som arbetar för att vara navet för innovation på lokal nivå i våra landsbygder. Leader Östra Skaraborgs utvecklingskontor vill verka som en lokal innovationshubb för landsbygdsutveckling i östra Skaraborg.

Leader Östra Skaraborgs ambition att främja innovation och ha ett innovativt förhållningsätt där organisationen gemensamt; Stöttar Ja sägarna, eldsjälarna och de ”galna idéerna”, främjar och stärker samverkan och samarbete mellan

föreningar, företag och kommuner, skapa mötesplatser och aktiviteter för innovativa processer.

Innovation hjälps av att stärka företagens och föreningars roll i platsutvecklingen. Leader Östra Skaraborgs vision, mål och insatsområden innehåller alla dessa delar vilket öppnar upp möjligheter för nya innovationer. LAG-styrelsen och personalen på verksamhetskontoret främjar utvecklingen genom att stötta de sökande.

Samverkan för innovation

För att på bästa sätt uppnå innovativa projekt och stimulera innovativa idéer kommer Leader Östra Skaraborg samarbeta med regioner, partners, samverkansaktörer och andra organisationer.

Leader Östra Skaraborg kommer att anordna nätverksträffar, workshops och events med olika teman för att på bästa sätt främja innovativa idéer och utveckling. De kommuner som ingår i området är viktiga i innovationsarbetet. Inom näringsliv, företagande och entreprenörskap finns bland annat möjlighet att samverka med Science Park Skövde, Science Park Jönköping, Företagarna, Ung Företagsamhet, Drivhuset, Nyföretagscentrum, Coompanion Skaraborg och Turistrådet Västsverige. Inom ideell sektor finns exempelvis Scouterna, SISU, Skaraborgs Bygdegårdsdistrikt och Hela Sverige ska leva.

Att främja innovation finns i lägre eller högre grad med i flertalet aktörers lokala utvecklingsplaner. Här finns bland annat utvecklingsplaner från kommunerna i området, privata aktörer och föreningar. Västra Götalands regionala utvecklingsstrategi innehåller målsättningar där man vill främja nyföretagande, företagsetablering och öka konkurrenskraften i småföretag samt social innovation. Även region Jönköpings regionala strategi finns efterfrågan av innovativa möjligheter för företag och entreprenörskap, som ska tas tillvara samt möjligheten till social innovation. Genom samverkan med flertalet aktörer ser vi möjligheter till synergieffekter.

5.6 Övergripande principer

Leader finansieras via Europeiska fonder för landsbygdsutveckling och ska därför förhålla sig till hållbar utveckling, likabehandling och ickediskriminering samt jämställdhet mellan kvinnor och män. Leader Östra Skaraborg utgår från att likabehandling, icke diskriminering och jämställdhet mellan kvinnor och män är en del av en hållbar social utveckling. Leader Östra Skaraborg ser dessa principer som en naturlig och viktig del av arbetet med organisationsstrukturen och främjas genom målen.

Leader Östra Skaraborgs mål knyter an till och ska främja de tre hållbarhetsprinciperna för lokal utveckling i östra Skaraborg.

EU:s princip för hållbar utveckling inbegriper inte FN:s mål i **Agenda 2030** med de 17 globala målen. ²⁶Agenda 2030 är en av de utvecklingsplaner som tagits i med i strategiprocess samt genomsyrar alla de utvecklingsplaner (se kap 2) som prioriterats i strategiprocessen. Leader Östra Skaraborg ser de 17 globala målen som en del av de övergripande principerna, för att på så sätt främja en hållbar utveckling – socialt, ekonomiskt och miljömässigt.

I de mål och insatsområden som valts ut finns hållbarhetsaspekten med som förutsättning för den lokal utvecklingen. Här nedan sammanfattas de mål och hållbarhetsmål som berörs utifrån Agenda 2030. Det finns möjligheter till synergieffekter och de mål som är satta kommer att ge förutsättningar och möjligheter som eftersträvar att uppnå och främja alla mål i agenda 2030.

- Mål 1: ”Det goda livet med hög livskvalitet” är främst inriktat på social och ekonomisk hållbarhet.
Ger förutsättningar för projekt som eftersträvar att uppnå Agenda 2030 Mål: 1, 3, 4, 5, 8, 10, 16
- Mål 2: ”Stärkt näringsliv och kreativt entreprenörskap” är främst inriktat på ekonomisk och miljömässig hållbarhet.
Ger förutsättningar för projekt som eftersträvar eller uppnår Agenda 2030 Mål: 8, 9, 11, 12, 17
- Mål 3: ”Levande platser och attraktiva landsbygder ” inbegriper både social, ekonomisk och miljömässig hållbarhet.
Ger förutsättningar för projekt som eftersträvar eller uppnår Agenda 2030 Mål: 3, 5, 11, 12, 13, 15, 16
- Mål 4: ”Stärkt och utvecklat civilsamhälle ” är främst inriktat på social och miljömässig hållbarhet.
Ger förutsättningar för projekt som eftersträvar eller uppnår Agenda 2030 Mål: 3, 4, 5, 10, 16

De övergripande principerna kommer att finnas med i urvalskriterierna för projektsökande. För att följa upp projekten kommer en utvärdering göras efter samt effektuppföljning utifrån verktyget SMILE med HRI index. (se kap 4)

²⁶ [Globala målen – För hållbar utveckling \(globalamalen.se\)](https://www.globalamalen.se/)

Övergripande principer i strategiprocess, genomförande och uppföljning

Hållbar utveckling, likabehandling och ickediskriminering har från start tagits i beaktande i strategiprocessen. Detta genom att målmedvetet och aktivt sett till att allas röst har blivit hörd. Mobiliseringsmöten, workshops, informationsspridning, enkäter, möten och webbsidan har varit öppna för alla att delta i eller läsa. Kommunikationsverktyg har anpassats efter målgrupp med enkät via post, digitalt, telefonsamtal, videomöten, fysiskt träffar. Allas åsikter har tagits i beaktande och del i den demokratiska processen.

Framtagningen av strategin innehåller främst moment inom social hållbarhet i och med arbetet att skapa en demokratisk process med likabehandling och jämställdhet. I strategiprocessen har strategigruppen medvetet arbetat för att nå ut till en bred målgrupp med mångfald – utifrån kön, ålder, etnicitet, sexuell läggning, funktion och inkludering av dessa i strategiprocessen.

De övergripande principerna kommer ständigt följas upp och arbetas med under genomförandeprocessen. Projektsökande ska ta hållbarhetsperspektiven i beaktande. Inom organisationen kommer LAG ständigt att se över hållbarhetsarbetet och hur man. Detta finns med som en del av föreningsstadgar samt som en del av uppföljningsrutinen. Löpande dialog med EDCS resurscentrum för jämställdhetsutveckling att genomföras för att följa upp LAGs arbete, strategin och arbetet med de övergripande principerna²⁷.

Efter programperiodens slut kommer uppföljning och utvärdering ske genom utvärdering och effektmätning (se kap.5.4) Utvärdering av måluppfyllelse av Agenda 2030 målen utvärderas.

²⁷ EDCS tror på att alla mår bättre av ett inkluderande samhälle

6 Organisation

Organisationen för Leader Östra Skaraborg består av LAG-styrelsen och den operativa verksamheten genom verksamhetskontoret. LAG-styrelsen tillsätts via en valberedning och utser själva ett arbetsutskott (AU). Utöver LAG-styrelsen arbetar föreningen aktivt i samverkan med partnerskapet. Arbetet för Leader Östra Skaraborg regleras i denna strategi och kompletteras med interna styrdokument såsom delegationsordning.

6.1 Partnerskapet och föreningen

Arbetet för att utforma lokala utvecklingsplanen för 2023–2027 initierades under 2020 av LAG-styrelsen för Leader Östra Skaraborg tillsammans med verksamhetspersonal. I februari 2021 deltog verksamhetspersonal vid Jordbruksverkets utbildning på temat hur strategin skulle framställas. Vid detta tillfälle informerades kring de ramar och riktlinjer som behövdes för att planera för en ny lokal utvecklingsplan. Representanter från kommunen, föreningar och företag som representeras i LAG-styrelsen har varit våra partners från start. Därutöver har intressentanalys och SWOT-analys givit ytterligare partners till strategin.

Strategin har gemensamt tagits fram genom ett brett lokalt förankringsarbete i hela östra Skaraborgs område. Redan etablerade partners har varit med och nya partners har tillkommit i processen, vilket har stärkt strategin och skapar en bra grund för fortsatt arbete för lokal utveckling.

Leader Östra Skaraborgs strategi syftar till att skapa samverkan, samarbete och utveckla localsamhället och vill genom strategin ge möjlighet till en variation av olika projekt. Därför finns partnerskapet i offentlig sektor, privat sektor och ideell sektor med som grunden i vårt arbete. Alla i partnerskapet har deltagit i strategiprocessen och delgivit sina tankar och åsikter samt påverkat processen vid framtagning av mål och insatsområden.

Huvudsakliga partners är kommunerna Falköping, Habo, Hjo, Mullsjö, Skövde, Tibro och Tidaholm. Övriga partners och medlemmar i föreningen finns listade i bilaga 5.

Sammanställningen är representativ för vårt område och har en bredd vad gäller inriktningar, kompetens och kunskap.

Parterna representerar hela området och målsättningarna att ge människor, föreningar och företag möjlighet att skapa det goda livet och främja lokal utveckling i Östra Skaraborg.

6.2 Föreningens styrelse

Grunden för föreningens styrelse är trepartnerskapet med representanter från varje sektor. Detta för att skapa en demokratisk organisation med ett tydligt underifrånperspektiv som representerar hela området. LAG-styrelsen kommer att bestå av mellan 18 till 25 personer med målet tre representanter från varje kommun uppdelat på en representant från respektive sektor (offentlig, privat och ideell). som väljs eller fastställs vid årsstämma, presidiet väljs av invalda ledamöter. Genom löpande möten ska styrelsen vara aktiv och delta för att stötta upp verksamhetskontoret i fortlöpande arbete.

LAG-styrelsen ska enligt villkor från förordningen göra följande;

- Ansvara för att driva verksamheten enligt godkänd utvecklingsstrategi samt verka för att nå de uppsatta målen i strategin.
- Främja de lokala aktörernas kapacitet och utveckla och genomföra insatser som leder till att uppfylla målen i utvecklingsstrategin.
- Införa ett icke diskriminerande och öppet beslutsförfarande, kriterier som inte leder till intressekonflikter och som säkerställer att ingen enskild intressegrupp styr besluten om urval.
- Förbereda och offentliggöra ansökningsgenomgångar
- Välja ut insatser, fastställa stödbelopp och lämna förslag till Jordbruksverket.
- Kontinuerligt följa upp och utvärdera genomförandet av strategin.

LAG-styrelsen har det övergripande ansvaret för verksamheten och är det beslutande organet för att bedöma de projektansökningar som kommer in under programperioden 2023–2027 och har även övergripande ansvar för ekonomin. LAG-styrelsen ska arbeta utifrån ickediskriminerings-, jämställdhets- och inkluderingsperspektiv.

LAG-styrelsens styrka finns i att ledamöterna har en bred kompetens inom diverse arbetsområden och stora lokala nätverk. I de fall enskilda styrelsemedlemmar är jäviga får de inte delta i besluten. LAG-styrelsen har till uppgift att ge verksamhetskontoret rätt förutsättningar för sitt arbete. LAG-styrelsen ses som ambassadörer för Leader och leadermetoden och ska verka för att metoden sprids. De arbetar även med att stärka samarbete med övriga utvecklingsaktörer. De ska stimulera lokala initiativ och idéer genom att förmedla kontakter till verksamhetskontoret, uppmuntra och samordna möten med olika organisationer eller grupper som kan starta eller vilja driva Leaderprojekt.

Vid behov av kompetens utöver LAG-styrelsen kommer det finnas möjlighet att adjungera externa resurser med kunskap inom relevant område. Detta för

att understödja LAG-styrelsens beslutsfattande och säkerställa att beslut tas på rätt grunder.

Valberedningen

Valberedningen har en central roll i föreningen och dess främsta uppgift är att ge förslag på förtroendevalda till LAG-styrelsen. Valberedningen består av fem till tio representanter, med cirka en person från varje kommun, med en jämn fördelning sektorsvis. Valberedningen väljs av stämman vid årsmötet.

Valberedningen ska med utgångspunkt från Leadermetodens principer:

- Ge förslag till nya ledamöter till LAG-styrelsen. Dessa presenteras vid årsmötet.
- Leta efter personer till LAG-styrelsen som bidrar med kunskap och erfarenheter i strategin och främjar måluppfyllelse.
- Vara väl insatta i strategins vision, mål och insatsområden.
- Ska eftersträva att hitta kandidater med en jämn fördelning i kön, ålder, etnicitet, religion och geografi.
- Kontinuerligt hålla sig uppdaterade på LAG-styrelsens arbete, bland annat genom deltagande på styrelsemöten samt följa upp hur arbetet går och utvecklas.
- Ha regelbunden kontakt med styrelsemedlemmar och verksamhetskontor för att uppdatera sig om hur arbetet går.

Arbetsutskott

LAG-styrelsen utser ett arbetsutskott (AU) som bereder ärenden till LAG-styrelsen. AU består av mellan fem och sju personer, ordförande, vice ordförande samt ytterligare representanter. De ledamöter som sitter i föreningens AU skall representera de tre sektorerna och ha en jämn könsfördelning. AU- möten hålls 4–8 gånger per år anpassat efter behov.

AU:s uppgifter är att:

- Fatta beslut i de frågor som delegerats till AU via delegationsordningen eller efter särskilt beslut i LAG-styrelsen.
- Bereda projektansökningar som ska beslutas av LAG-styrelsen.
- Bereda övriga ärenden som skall presenteras i LAG-styrelsen.
- Göra resultat- och budgetuppföljningar.
- Hantera ärenden som berör personalfrågor.
- Ansvara för att skapa utvärderingsplan.

- Ansvara för LAG-styrelsens kommunikations-, aktivitets- och kompetensutvecklingsplan.

Presidium

Presidiet består av ordförande, vice ordförande och verksamhetsledare.

Presidiets uppgifter är:

- Företräda Leader Östra Skaraborg vid beslut kring större övergripande frågor till exempel medfinansiering och förhandlingar med kommunledningar, länsstyrelse, information, utbildning eller annat som är väsentligt för Leader Östra Skaraborgs verksamhet.
- Hantera personalärenden som berör anställda på verksamhetskontoret.
- Andra detaljfrågor som kan vara relevanta för föreningen, där det inte finns behov av att sammankalla LAG-styrelsen eller AU.

Revisor

LAG-styrelsen har i uppdrag att anlita en auktoriserad revisor som granskar styrelsens förvaltning och föreningens räkenskap.

6.3 Drift – den operativa verksamheten

Verksamhetskontorets struktur och organisation

Leader Östra Skaraborg skall ha ett huvudsäte i en av de kommuner som är medlemmar i föreningen. Verksamheten bedrivs primärt från kontoret i Hjo kommun men kommer även arbeta ambulerande på östra Skaraborgs landsbygder. Verksamhetskontor kommer att bedrivas med minst 1,5 heltidstjänst för drift av Leaderområdet. Dessa tjänster kommer att bestå av minst två verksamhetspersonal varav en verksamhetsledare tillsammans med administratör/verksamhetsutvecklare. Tjänstgöringsgrad och antal personer på verksamhetskontoret kommer att anpassas efter programperiodens behov.

Ett utvecklingskontor som skapar effekter bygger på kompetent och behörig personal. Kompetensbehoven kommer att säkras genom att LAG-styrelsen rekryterar personer med rätt kompetens för det arbete som skall genomföras. Kompetens som skall eftersträvas är bland annat ledarskap, ekonomi, god lokal kännedom om området, engagemang för landsbygdsutveckling. Det är även viktigt att säkerställa att det finns en kontinuitet och bra övergång mellan programperioder. Genom samarbete med andra Leaderområden blir verksamheten mindre sårbar och kan stöttas upp om någon blir sjukskriven

eller något oväntat sker. Samarbetet med andra Leaderområden effektiviserar, ökar kompetensen och ger erfarenhetsutbyte.

Verksamhetsledare (VL) som leder organisationen anställs av LAG-styrelsen. Hen har ansvar för den operativa verksamheten i föreningen och ska vara beredande och föredragande till LAG-styrelsen.

Verksamhetspersonal ansvarar för den löpande verksamheten och kan fördela ansvar mellan sig. Personalen ska fortlöpande hålla ordförande, AU och LAG informerade om verksamheten och hur de olika projekten utvecklas. VL ansvarar för verksamhetskontorets löpande verksamhet inom de budgetramar som LAG fastställt samt personalansvar för övrig personal i organisationen.

Verksamhetspersonalens uppgift är att:

- Handlägga ansökningar
- Arrangera och delta på olika former av möten, seminarier och utbildningar för projektägare, LAG och andra viktiga målgrupper i syfte att stärka genomförandet av den lokala strategin.
- Utbilda projektledare i projektadministration och ge stöd vid ansökan om utbetalning.
- Hålla LAG informerad om regelverk, projektutveckling och måluppfyllelse.
- Utbilda nya LAG-ledamöter.
- Följa upp projekt och mäta effekter, samla in resultat och sammanställa utvärderingar.
- Ta fram rapporter för ekonomisk uppföljning, verksamhetsberättelser och andra dokument som beskriver verksamheten.
- Tillsammans med LAG följa och styra verksamheten för att nå de uppsatta målen, både för de enskilda projekten och för strategin i sin helhet.
- Sköta externa kontakter och informera allmänheten och media om hur Leaderarbetet utvecklas i området, exempelvis genom webb och nyhetsbrev.
- Se möjliga synergieffekter mellan projekt och andra verksamheter i området och förmedla kontakter dem emellan.
- Följa upp ekonomin kontinuerligt.
- Budgetframtagning, uppföljning och rapportering.
- Fakturahantering (in- och utgående samt betalningar).
- Löner, arvoden och skatter.

- Rekvirering av finansiering från olika myndigheter, kommuner, regioner mm.
- Informera om resultat och ta fram övriga rapporter till finansiärer.
- Allmän administration av verksamheten.
- Representera föreningen i partnerskap och regionala nätverk.

Genom en tydlig ansvarsfördelning skapas en effektiv organisation. Arbetsuppgifterna kommer att variera under programperioden beroende på söktryck och olika tider på året. Det är viktigt med samverkan och samarbete med andra Leaderområden, speciellt de områden i Västra Götaland och Jönköping som ligger närmast oss geografiskt men också kulturellt nära.

7 Uppföljning och utvärdering av strategi

Utvärdering vid uppstart, genomförande och avslut

LAG-styrelsen delegerar till verksamhetskontoret att arbeta med utvärdering av programperioden. Det är LAG-styrelsen som ska förse Jordbruksverket med den statistik som krävs för att utvärdera strategin.

LAG-styrelsen tillsammans med utvecklingskontoret ansvarar för löpande utvärdering och effektmätning i enlighet med kapitel 5.4. Detta för att säkerställa strategins måluppfyllelse och agera om det finns behov av att revidera denna. Det är främst verksamhetskontoret som arbetar med uppföljnings- och utvärderingsarbete.

I inledningsfasen av programperioden tar LAG-styrelsen tillsammans med utvecklingskontorets personal fram en mall för utvärdering av projekt och dess måluppfyllelse. Denna utvärderingsmall kompletterar de frågor som projektägare fyller i vid slutrapportering och innehåller frågor kring berörda målvärden, indikatorer, innovation och hållbar utveckling ur de tre aspekterna jämställdhet, likabehandling och inkludering/delaktighet. Den kommer också att innehålla frågor som om hur sökande upplevde att det var att söka Leaderprojekt. Formuläret kommer att finnas tillgängligt i digital form och i pappersform.

Under genomförandefasen kommer övergripande utvärdering genomföras för att se över måluppfyllelse, mervärden och projektgenomförande samt utvärdering av LAG-styrelsens arbete. Vid varje styrelsemöte sammanställer verksamhetskontoret en uppdatering, med allmän lägesrapport kring projektsökande, projektidéer, ansökningstryck, ekonomi, handläggningstider, Halvtidsutvärdering genomförs. Vid avslut av programperiod mäts både effekter och måluppfyllelse. Som tidigare beskrivits i kapitlet Effekter kommer även de långsiktiga effekterna att utvärderas för att på detta sätt följa upp måluppfyllelsen. Omfattande slututvärdering av hela programperioden genomförs.

Uppföljning och rapportering till Jordbruksverket sker regelbundet enligt anvisningar. Leader Östra Skaraborg följer den senaste informationen från Jordbruksverket i nya arbetsmetoder, rutiner, instruktioner och handläggningsplaner. Verksamhetskontoret kommer att delta i Jordbruksverkets digitala dialogmöten som sker tre gånger per år, de gemensamma lärande och utvecklingsaktiviteterna 2025 och erfarenhetsutbyte för nästkommande programperiod 2027. Medverkan

kommer att ge nya metoder, mallar och gemensamma verktyg som stärker Leader Östra Skaraborgs uppföljnings och utvärderingsarbete.

Uppdaterad information angående krav för utvärdering samt nya metoder och verktyg erhålls även vid Jordbruksverkets utbildningstillfällen, genom Landsbygdsnätverket och via erfarenhetsutbyte med andra Leaderområden. Se bilaga 7 Uppföljning och utvärdering.

Omvärldsbevakning och LAG-styrelsen uppföljning och utvärdering

Strategin sträcker sig över en programperiod. Då vi lever i en föränderlig värld med snabb utveckling både lokalt och globalt är det viktigt med regelbunden omvärldsbevakning och. Verksamhetskontoret och LAG-styrelsen arbetar ständigt med omvärldsbevakning på lokal nivå, nationell och global nivå och håller verksamheten uppdaterad med information om de senaste händelserna, trender, forskning, nya strategier med mera.

Omvärldsbevakning och uppföljning av måluppfyllelse, indikatorer, urvalskriterier och effekter kan resultera i att Leader Östra Skaraborgs strategier eller planer behöver justeras efter hur förutsättningarnas förändras.

Om uppföljningar eller utvärderingar visar att strategin behöver revideras gör Leader Östra Skaraborg en ansökan till Jordbruksverket för medgivande.

Allmän lärandeprocess

Leader Östra Skaraborg har en verksamhet som är i en ständig läroprocess. Som beskrivits i kapitlet *Innovation och effekter* vill vi främja samverkan, innovation och lärande genom att anordna utbildningar, föreläsningar och nätverksträffar kring bland annat hållbarhet, ledarskap, samverkan för projektsökande och för LAG-styrelsen. Kunskaps och utbildningsinsatser med uppföljning och utvärdering hjälper verksamhetskontoret att följa upp måluppfyllelsen.

8 Bilageförteckning

- Bilaga 1 Geografi RegSo indelning
- Bilaga 2 SWOT
- Bilaga 3 Finansieringsplan
- Bilaga 4 Urvalskriterier för projektprioritering
- Bilaga 5 Lista på aktörer i partnerskapet
- Bilaga 6 Strategiprocessen
- Bilaga 7 Uppföljning och utvärdering
- Bilaga 8 Områdesstatistik från SCB